

**Afsluttende rapport
Projekt 3.3**

Vejledningsstrategier i ungdomsuddannelserne

Rapporten er udarbejdet af:

**Lis Boysen
Rita Buhl
Lisbeth Højdal
Ulla Nistrup**

Oktober 2008

Resultaterne af projektet indgår i en antologi, der udgives af VUE: ”6 belysninger af vejledning – brydninger, forståelser og praksis”. Antologien udkommer i februar 2009 og kan bestilles hos VUE.

INDHOLD

1. DEN NATIONALE STRATEGI FOR VEJLEDNING PÅ UNGDOMSUDDANNELSERNE UDLEDT AF LOVE, BEKENDTGØRELSER, UNDERSØGELSER OG EVALUERINGER	3
Hvilken rolle tænkes gennemførelsesvejledningen at spille?	3
Bekendtgørelsens mål og fokus	4
Undersøgelser af vejledning i ungdomsuddannelserne	6
”Frafald i erhvervsuddannelserne – årsager og forklaringer”	6
2. INSTITUTIONERNES PROFESSIONALISERINGSBESTRÆBELSE.....	12
Gennemførelsesvejledningens kontekst	12
Vejledningens genstandsfelt og flow	13
Undersøgelse af uddannelsesinstitutionernes professionaliseringsbestræbelser	14
Skolernes vejledningsstrategi – prioriteringer og mål	15
Hvordan oplever vejlederne skolens vejledningsstrategi	15
Hvordan udmøntes/fungerer vejledningsstrategien i praksis?	16
<i>Visitation og indslusning</i>	16
<i>Frafald, omvalg og gennemførelse</i>	16
<i>Udslusning</i>	17
<i>Kvalitet og evaluering</i>	17
<i>Samarbejde</i>	17
Opsamling	17
<i>Tendenser i aktørernes syn på vejledningsstrategier – vejlederperspektivet</i>	18
<i>Tendenser i opfattelsen af vejledningens rolle og funktion – interessentperspektivet</i>	18
3. NOGLE OVERVEJELSER OVER GENNEMFØRELSESVEJLEDNING OG KOMPETENCEPROFIL FOR GENNEMFØRELSESVEJLEDERE.....	19
Internationale vurderinger og anbefalinger vedrørende vejlederkompetencer	19
Skærpe af uddannelseskrav til gennemførelsesvejledere	20
<i>Revision af indholdet i vejledneruddannelsen</i>	20
<i>Kompetencemål på det valgfri modul 'Vejledning om gennemførelse af ungdomsuddannelse' på diplomuddannelsen i uddannelses- og erhvervsvejledning</i>	21
<i>Kompetencekrav udledt af danske undersøgelser</i>	22
<i>Generelle kompetencekrav til vejledere</i>	23
Opsamling på kompetenceprofil for gennemførelsesvejledere	24
4. VEJLEDNINGSSTRATEGI - HVORDAN.....	26
5. KONKLUSIONER OG ANBEFALINGER	28
LITTERATUR OG REFERENCER	30
<i>Bilag 1</i>	31
<i>Udviklingsprojekt på to gymnasiale uddannelser</i>	31
<i>Bilag 2</i>	35
<i>Udvikling af vejledningsstrategier på en erhvervsskole</i>	35
<i>Udvikling af vejledningsstrategier på en social- og sundhedsskole</i>	40

1. Den nationale strategi for vejledning på ungdomsuddannelserne udledt af love, bekendtgørelser, undersøgelser og evalueringer

Hvilken rolle tænkes gennemførelsesvejledningen at spille?

Både i Globaliseringsrådets oplæg samt i forskellige udspil fra regeringen lægges der op til, at flere skal have en ungdomsuddannelse. Målene for dette er, at i 2010 skal mindst 85 % af en ungdomsårgang have en ungdomsuddannelse, og i 2015 drejer det sig om 95 %. Samtidig er målsætningen mht. de videregående uddannelser (KVU, MVU og LVU), at i 2010 skal mindst 45 % have en videregående uddannelse, og i 2015 drejer det sig om 50 %.

Disse politiske målsætninger stiller nogle krav til vejledningen og især til gennemførelsesvejledningen i ungdomsuddannelserne.

Bedre vejledning: Ungdomsuddannelsesinstitutionerne skal sammen med UU og Studievalg motivere og vejlede de unge til at træffe de rette valg. Vejledningen skal forbedres og målrettes, bl.a. ved brug af uddannelsesplaner. Unge, der har afsluttet en studieforberedende ungdomsuddannelse men ikke påbegyndt en videregående uddannelse, skal have tilbud om vejledningssamtaler. Der skal sættes ind med en særskilt indsats med opsøgende vejledning for visse grupper af indvandrere og efterkommere.

Samtaler med unge, der er ved at falde fra: Alle uddannelsesinstitutioner skal forpligtes til at etablere ordninger, der sikrer, at der så hurtigt som muligt tages en "udviklingssamtale" med de unge, som er faldet fra, eller som risikerer at falde fra, for at få dem tilbage i uddannelse.

Professionel vejledning: Vejledningsindsatsen skal måles på specifikke kvantitative krav for gennemførelse og udslusning til beskæftigelse eller anden uddannelse. Der skal sikres en øget professionalisme hos vejlederne og øget brug af benchmarking og kvalitetssikring.

Af "**Fremgang, fornyelse og tryghed**"¹ fremgår det, at alle unge skal have en ungdomsuddannelse, og at mange starter på en ungdomsuddannelse, men at en del unge falder fra. Ca. 1/3 i erhvervsuddannelserne falder fra, mens det i det almene gymnasium drejer sig om 16 % af matematikerne og 20 % af de sproglige, der falder fra. På hf og htx er frafaldet større. Regeringen lægger op til, at dette store frafald skal nedbringes, bl.a. ved at der på hver skole udarbejdes handleplaner for at sikre, at færre elever falder fra, og vejledningen skal forbedres på skolerne. Der skal på erhvervsuddannelserne etableres mentorordninger for elever, der mangler støtte, samtidig med, at der på de gymnasiale uddannelser skal laves introordninger, tutorordninger, studiebog og værkstedsundervisning.²

Formålet med dette projekt, "Vejledningsstrategier i ungdomsuddannelser", er at belyse vejledningsstrategier på nogle ungdomsuddannelser og i samarbejde med nogle uddannelsesinstitutioner at udvikle strategier, der kan støtte en øget gennemførelse af ungdomsuddannelserne. Herunder vil vi se på hvilke kompetencekrav, der ifølge love, bekendtgørelser, undersøgelser mv. stilles til vejledere i ungdomsuddannelserne. Det vil vi relatere til den gældende vejlederuddannelse og dens formål, mål mv.

Udviklingsarbejdet har omfattet følgende arbejdsmetoder:

¹ Fremgang, fornyelse og tryghed. S. 26 – 33. 2005

² Samme s. 32

1. Indsamling af viden fra forskellige undersøgelser og rapporter
2. Beskrivelse af politiske initiativer og forventninger i forhold til vejledningens rolle og vejledernes kompetencer og deres muligheder i forbindelse med at støtte de unge i deres valgprocesser
3. Afdækning af vejledningsstrategier på forskellige ungdomsuddannelser – det almene gymnasium, tekniske skoler, hhx samt SOSU
4. Skitsering af krav til vejlederne og opstilling af anbefalinger til en gennemførelsesvejlederprofil. Dette er bl.a. gjort med afsæt i projektets egne og andres undersøgelser, Amundssons studier og anbefalinger, og kompetencemål opstillet i DUE (Diplomuddannelse i Uddannelses- og Erhvervsvejledning)
5. Udvikling af eller påbegyndt udvikling af strategier for/kvalitetssikring af vejledningen i samarbejde med fire skoler, der repræsenterer stx, hhx, EUD og SOSU. Dette bl.a. sat i relation til den seneste revision af vejledningsloven samt de nye bekendtgørelser for gennemførelsesvejledning og om kvalitetssikring af vejledningen.

Udviklingsprojektet blev påbegyndt i januar 2007 og er forløbet over 1½ år. I den periode har der inden for området været tale om lovgivnings- og bekendtgørelsesmæssige ændringer, hvilket har betydet, at projektet har taget afsæt i de i 2007 gældende bestemmelser, men undervejs har forholdt sig til ændringerne og derfor undervejs har revideret mål og delmål i projektet.

Bekendtgørelsens mål og fokus

Ved starten af projektet var hjemlen for gennemførelsesvejledning forankret i de enkelte uddannelseslove og var reguleret i Bekendtgørelsen for gennemførelsesvejledning (BEK nr. 298 af 28. april 2004).

Vi vil i denne rapport forholde os til gennemførelsesvejledningen og derfor kun sporadisk inddrage overgangsvejledning mellem folkeskole og ungdomsuddannelser, mens overgangen til henholdsvis videregående uddannelser og arbejdsmarkedet vil blive inddraget med afsæt i gennemførelsesvejledningens rolle heri.

I BEK nr. 298 defineres formålet med gennemførelsesvejledning i § 1:

”Formålet med vejledningen er, at den enkelte elev, kursist eller studerende fuldfører den valgte uddannelse med størst muligt fagligt og personligt udbytte.”

Stk. 2 siger, at *vejledningen skal understøtte elevens evne til at træffe valg, som indgår i tilrettelæggelsen af den enkeltes uddannelse med forståelse for sammenhængen mellem disse valg og det efterfølgende uddannelses- eller beskæftigelsesønske, samt understøtte elevens mulighed for at tilegne sig brede uddannelses- og studiekompetencer herunder studiemetoder, hensigtsmæssige læse- og arbejdsvaner samt samarbejdsformer.*³

Bekendtgørelsen lægger op til, at der både er tale om individuel og kollektiv vejledning, og at den koordineres med UU-centre og de regionale Studievalgscentre.

Den kollektive vejledning er fælles for elever på uddannelsen og omhandler generelle områder af mere orienterende art.

³ Bekendtgørelse 298 var den gældende bekendtgørelse ved projektets begyndelse i januar 2007. Den nye bekendtgørelse har gyldighed fra 1. august 2008

Den individuelle vejledning skal tage afsæt i elevens personlige forudsætninger og i formål og struktur på den enkelte uddannelse.

Både den individuelle og den kollektive vejledning stiller krav til vejlederens kompetencer.

På den ene side stiller den kollektive vejledning krav om indsigt i uddannelsens opbygning og mål, indhold mv., men også om kompetencer omhandlende evnen til formidling til en bestemt målgruppe og udsyn mht. ændringer i bl.a. politiske krav til den pågældende uddannelse og ikke mindst pædagogiske kompetencer. Der kan tales om et krav om kontekstkendskab.

På den anden side stiller den individuelle vejledning krav til vejlederen om at kunne ”læse” den enkelte vejledningssøgende og at kunne sætte dennes personlige forudsætninger i relation til den pågældende uddannelses krav om både faglighed og sociale og personlige kompetencer. Det kræver, at den enkelte vejleder har både faglige, sociale og handlekompetencer.

Samlet set må det understreges, at vejlederen skal kunne vælge en relevant tilgang til den specifikke vejledningsopgave, og at dette skal ske på et oplyst og reflekteret grundlag. Kendskab til forskellige vejledningsmetoder og disses grundlag er således et kompetencekrav til gennemførelsesvejledere. Man kunne også mere overordnet formulere det som et krav om, at en vejleder skal kunne formulere og efterleve en vejledningsstrategi samt evaluere og udvikle denne. I løbet af projektperioden er der taget forskellige politiske initiativer, hvor én af de væsentligste i relation til gennemførelsesvejledningen er ændring af vejledningsloven, således at gennemførelsesvejledningen bliver en del af den generelle vejledningslov.

Høringsudkast 31. 01. 2008:

Forslag til lov om ændring af lov om valg af uddannelse og erhverv

Baggrunden for ændringen er bl.a. EVA’s evaluering af UU-centre og Studievalg.⁴

Heri anbefales et større samarbejde mellem ungdomsuddannelserne og både UU-centrene og Studievalg.

Unge med særlige behov for vejledning: Der lægges i rapporten op til, at der udarbejdes en fælles definition af unge med særlige behov for vejledning – men også at definitionen knyttes an til metodeudvikling med henblik på at tilrettelægge en differentieret vejledningsindsats.⁵ Det foreslås, at det præciseres, at vejledningen tilrettelægges, så den i særlig grad målrettes unge, der har eller vurderes at have vanskeligheder ved at vælge, påbegynde og gennemføre en ungdomsuddannelse, og unge, der har vanskeligt ved at vælge erhverv.⁶

EVA anbefaler, at Undervisningsministeriet definerer gennemførelsesvejledernes rolle, så de får ansvar for at identificere unge med særlige behov for vejledning og henvise dem til bl.a. Studievalgsvejledningen. Gennemførelsesvejlederne inddrages i arbejdet med at definere unge med særlige behov for vejledning.⁷ Vejledningen skal være realistisk i forhold til den unges ønsker og forudsætninger og samfundets behov.

Der skal være sammenhæng og progression i vejledningen.

Institutionerne skal forpligtes til at sikre, at der etableres ordninger, der sikrer, at der hurtigst muligt tages en samtale med unge, som risikerer at falde fra.⁸

⁴ Danmarks Evalueringsinstitut (2007) Vejledning om valg af uddannelse. Evalueringsrapport

⁵ Udkast til høring – bemærkninger til lovforslaget s. 7

⁶ Samme s. 8

⁷ Samme s. 9

⁸ Samme s. 10

I Bekendtgørelse nr. 706 af 30. juni 2008 (Bekendtgørelse om vejledning om gennemførelse af uddannelser på Undervisningsministeriets område) præciseres gennemførelsesvejledningens mål, indhold, tilrettelæggelse mv.

Ifølge bekendtgørelsen bliver formålet med gennemførelsesvejledning, at:

- den enkelte elev/studerende fuldfører den valgte uddannelse med størst muligt fagligt og personligt udbytte
- vejledningen skal understøtte den enkeltes evne til at træffe begrundede valg og til at gennemføre den valgte uddannelse
- den enkelte som led i uddannelsen bliver i stand til at formulere mål og delmål med hans/hendes uddannelse, opnår et realistisk karrierespæktiv og gode studie- og arbejdsvaner
- vejledningen skal gives således, at der for den enkelte sikres sammenhæng og progression i vejledningsindsatsen

Vejledningen tilrettelægges både som individuel, gruppevis og kollektiv vejledning, der skal støtte og supplere hinanden.

Vejledningen tilrettelægges efter den enkeltes behov med vægt på unge, der pga. faglige, personlige eller sociale vanskeligheder mv. har et udvidet behov for vejledning. Der lægges hermed op til, at vejledning skal have fokus på unge med et udvidet vejledningsbehov.

Vejledningen ved uddannelsesinstitutionerne skal varetages i samarbejde med Studievalg, således at der bliver tale om, at vejledning om videregående uddannelse og erhverv af den enkelte opleves som sammenhængende.

Vejledningen skal varetages af uddannede vejledere, og institutionerne skal have et system til kvalitetsudvikling og kvalitetssikring af vejledningen, og skal som minimum indeholde undersøgelser, der måler elevernes/de studerendes tilfredshed og udbytte af gennemførelsesvejledningen. Herudover skal effekten af vejledningen målt som frafald og gennemførelse af uddannelserne indgå.

Undersøgelser af vejledning i ungdomsuddannelserne

Udover politiske tiltag er der gennemført forskellige undersøgelser angående gennemførelsesvejledning. Bl.a. udførte Rambøll i 2006 for Undervisningsministeriet en større undersøgelse af gennemførelsesvejledningen i de gymnasiale uddannelser: "Opgaver og samarbejde i vejledningen. En evaluering af gennemførelsesvejledningen på de gymnasiale uddannelser, maj 2006".

Denne rapport har fokus på gennemførelsesvejledning, vejlederopgaver og -kompetencer, hvorfor vi senere vil se nærmere på resultaterne i undersøgelsen.

"Frafald i erhvervsuddannelserne – årsager og forklaringer"

I "Frafald i erhvervsuddannelserne – årsager og forklaringer", UVM 2005⁹, der er en opsamling på forskellige undersøgelser af frafaldet i erhvervsuddannelserne, er fokus ikke kun på vejledningsindsatsen men bl.a. også på det pædagogiske miljø, de unge, strukturen i uddannel-

⁹ <http://pub.uvm.dk/2005/frafaldsopsamling/>

serne mv. Rapporten er en opsamling på forskellige undersøgelser foretaget på en række uddannelsesinstitutioner.

Et væsentligt resultat af de forskellige analyser viser, at der ikke er konsensus blandt skolerne indbyrdes eller mellem skolerne og Undervisningsministeriet om, hvornår en elev er faldet fra sin uddannelse. Eksempelvis vil en elev, som overgår til en anden ungdomsuddannelse, eller som skifter til en anden erhvervsskole, hos Undervisningsministeriet blive betragtet som frafalden, mens den samme elev hos nogle skoler vil blive kategoriseret som stadig værende i gang med uddannelse.¹⁰ Derfor vælger nogle skoler at skelne mellem "frafald med perspektiv" og "frafald uden perspektiv", hvor frafald med perspektiv omhandler unge, der skifter uddannelse og derved bliver i uddannelsessystemet eller er gået i arbejde, mens frafald uden perspektiv omhandler unge, der dropper ud.

I publikationen refereres til Globaliseringsrådets møde d. 25-26/8 2005, hvor der i et notat ridses nogle baggrundsfaktorer op for risiko for frafald. Eleverne

- savner faglige udfordringer
- savner respons og er usikre på, om de er gode nok
- savner opmærksomhed og indflydelse
- har lav selvopfattelse
- har tidligere afbrudt en uddannelse
- har kun 9. klasse som baggrund
- er under 19 år, når de påbegynder uddannelse
- har anden etnisk baggrund end dansk
- mangler praktikplads

Publikationen opstiller en række anbefalinger og peger på behovet for gennemførelse af en række udredningsarbejder, der dels kan medvirke til at skabe konsensus om, under hvilke omstændigheder en afbrudt erhvervsuddannelse skal karakteriseres som "frafald", "omvalg" eller "tilvalg", og som kan medvirke til at skabe opmærksomhed om betydningen af det løbende optag. Endelig peger publikationen på behovet for, at der skabes opmærksomhed om det forhold, at forskellige elevgrupper har behov for forskellig indsats, hvis det skal lykkes at nedbringe det samlede frafald.

Dansk center for undervisningsmiljø

DCUM¹¹ opererer i deres undersøgelse bl.a. med en skelnen mellem, at eleverne "skubbes" ud af uddannelserne pga. individuelle og institutionelle forhold eller "trækkes" ud pga. efterspørgsel på markedet samt med frafald uden perspektiv og frafald med perspektiv.¹²

¹⁰ De få analyser, som har undersøgt frafaldsproblematikken kvalitativt, når frem til, at frafaldet, forstået som at eleven falder ud af uddannelsessystemet eller overgår til arbejdsmarkedet, formodentlig er betydeligt mindre, end de officielle tal indikerer. Jfr. Frafall i erhvervsuddannelserne – årsager og forklaringer. UVM 2005.

¹¹ Analyse af frafall på erhvervsuddannelserne og social- og sundhedsuddannelserne. Undervisningsmiljøet som underliggende fokus. <http://www.dcum.dk/frafald> 2006

¹² Se s. 4

Analyserne viser, at det *sociale undervisningsmiljø*¹³ – forstået som elevernes vurdering heraf – har en positiv effekt på tilbøjeligheden til at fuldføre en uddannelse, og ”... at de elever, der er faldet fra uden perspektiv, i gennemsnit var mindre tilfredse med det sociale undervisningsmiljø end dem, der falder fra med perspektiv”.

Konkluderende siges, ”at det i en undervisningsmiljømæssig optik ikke er tilfældigt, hvilke elever der falder fra”. Miljøet, både det sociale men også det fysiske, påvirker beslutningen hos den enkelte elev.¹⁴

Rambøll-undersøgelsen

Hvor EVA-rapporten har fokus på UU-centre og Studievalgs betydning for valg af uddannelse og erhverv i transitionsfaser, og DCUM-analysen og UVM's opsamling ikke fokuserer på vejledningsindsatsen i erhvervsuddannelserne men fokuserer på frafald ud fra uddannelsesstruktur, pædagogik, lærerfaglighed og undervisningsmiljøet bredt, fokuserer ”*Opgaver og samarbejde i vejledningen*”, som titlen antyder, på vejledningsindsatsen i de gymnasiale uddannelser.

Formålet med undersøgelsen var at få undersøgt, hvilke opgaver gennemførelsesvejledningen i de gymnasiale uddannelser varetager, og om den støtter elevernes valgkompetencer i sammenhæng med den faglige vejledning i fagene og i samarbejde med vejledningen i Studievalg og i UU-centrene.

Evalueringen har haft fokus på fire overordnede temaer:

- Prioritering og vejledernes baggrund
- Opgaver og ressourceforbrug i vejledning
- Aktiviteter i vejledningen
- Sammenhængen i vejledningen

Prioritering og vejledernes baggrund

Vejledningen er vigtig for uddannelsesinstitutionerne. Vejledningen har i nogen grad rektorens og uddannelseslederens daglige bevågenhed, men samtidig er rektorer og uddannelsesledere ikke så dybt involveret i vejledningen, og de deltager ikke i prioriteringen af opgaver i vejledningen.¹⁵

Der ses ingen klar tendens til, at der på de enkelte skoler er udarbejdet retningslinjer og strategier for vejledningen, og der foregår ingen systematisk kvalitetssikring og evaluering af vejledningen på skolerne.

Vejledningen er typisk organiseret således, at der er et vejledningsteam, som fordeler opgaver, og vejlederne får tildelt klasser, som de følger gennem hele uddannelsen. I gennemsnit har 90 % af institutionerne valgt denne organisering. Vejlederne får derudover tildelt bestemte ansvarsområder, eksempelvis ansvar for bestemte elevgrupper.¹⁶

¹³ Ved det sociale undervisningsmiljø forstås i rapporten: tryghed, lærernes faglighed og formidlingsevne, omgangstone, mobning og social omgang med klassekammerater i fritiden. Se s. 4

¹⁴ Rambøll s. 6

¹⁵ Rambøll s. 6

¹⁶ Rambøll s. 7

Langt hovedparten af vejlederne har en vejlederuddannelse. Det er 83 % af vejlederne, der har en formel vejlederuddannelse. 92 % af vejlederne fra stx/hf med en formel vejlederuddannelse har taget Undervisningsministeriets gamle vejlederuddannelse. 73 % af vejlederne fra htx og 80 % af vejlederne fra htx med en formel vejlederuddannelse har taget DELs¹⁷ vejlederuddannelse. De øvrige vejledere har diplomuddannelser mv.¹⁸ Vejlederne anvender i gennemsnit 1/3 af deres samlede arbejdstid på vejledning.

Der er forskelle på uddannelserne med hensyn til, hvor meget tid vejlederne anvender på at vejlede i forhold til elevernes personlige og sociale problemer. Vejledere på stx bruger mere tid på denne del af vejledningsopgaverne end vejledere på de øvrige uddannelser. 5 % af vejledernes tid går med at vejlede om mulighederne for vejledning hos UU og Studievalg.

I den individuelle vejledning er det særligt elever, som har sociale og personlige problemer, der fylder mest i vejledningen. Dernæst kommer elever med motivationsproblemer og endeligt elever med faglige problemer.¹⁹

Stort set samtlige vejledere bruger henvendelser fra elevens lærere til at identificere elever med et vejledningsbehov. 93 % af vejlederne angiver, at de anvender fraværdata, og 87 % angiver, at de anvender karakterdata til identifikation. Der er dog ikke tale om et enten/eller, da vejlederne anvender forskellige kilder samtidig.²⁰

Aktiviteter i vejledningen

Evalueringen peger på, at de emner, som flest elever har fået vejledning om, er faktuelle forhold omkring uddannelserne i form af uddannelsernes opbygning, mål og studieregler samt fag, valgfag og niveauer i uddannelsen. Ca. 80 % af eleverne har modtaget vejledning om disse forhold. Omvendt er der betydeligt færre elever, der giver udtryk for, at de har fået vejledning om dels valgfagenes betydning i forbindelse med senere uddannelse og erhverv, dels muligheden for vejledning hos UU og Studievalg:

Det tegner et billede af, at koblingen mellem gennemførelsesvejledningen og det mere langsigtede uddannelsesperspektiv kan være vanskeligt for eleverne, og at der vejledningsmæssigt er et behov for at sætte mere fokus herpå. I forhold til valg af aktiviteter fremgår det af elevernes svar, at de modtager både kollektiv og individuel vejledning om mange emner.

Sammenhængen i vejledningen

Samarbejdet med UU-centre:

Vejlederne samarbejder i gennemsnit med ét til to UU-centre. Typisk samarbejder

¹⁷ Danmarks Erhvervspædagogiske Læreruddannelse

¹⁸ Rambøll s. 21

¹⁹ Rambøll s. 27

²⁰ Rambøll s. 32-34

vejlederne med UU om orienteringsmøder i grundskolen og brobygningsforløb.

Særligt hhx har en høj grad af samarbejde i forhold til disse to områder.

Der er til gengæld en lav grad eller slet ingen samarbejde omkring de enkelte elever:

- 60 % af vejlederne samarbejder slet ikke med UU om at forebygge, at en elev falder fra en uddannelse
- 49 % har slet ikke videndeling om elever, der er i risiko for frafald

Der, hvor der er et samarbejde, er i forhold til at sende eleverne videre til en anden uddannelse, når eleven *har* besluttet at afbryde uddannelsen. Der er dog markante forskelle mellem uddannelserne, hvor vejledere fra htx generelt har en højere grad af samarbejde med UU, mens vejledere fra stx har den laveste grad af samarbejde.

Samarbejde med Studievalg:

I forhold til Studievalg er der typisk et samarbejde omkring studievalsarrangementer og karrieredage. Derudover har vejledere fra Studievalg typisk også individuel træffetid på de forskellige skoler. Heller ikke i forhold til Studievalg er der et markant samarbejde omkring de enkelte elever. Samarbejdet er på et mere overordnet niveau. Vejlederne er overvejende tilfredse med samarbejdet og er mere tilfredse med samarbejdet med Studievalg end samarbejdet med UU.

Der er dog en del vejledere, som gerne så et større samarbejde med Studievalg forud for elevernes valg af studieretning og valgfag, men Studievalg mangler – ifølge en del vejledere – viden om den enkelte elev samt om de forskellige institutioners fagudbud.

Der er en relativ høj andel af vejlederne i telefoninterviewene, som vurderer, at opdelingen mellem gennemførelsesvejledningen og Studievalg er kunstig og ikke imødekommer de fleste elevers behov for vejledning.²¹

Opsamling på undersøgelserne

Som de omtalte undersøgelser viser, har der ikke været sat fokus på vejledningsstrategier og -metoder. Fokus har bl.a. været på frafaldsproblematikken, hvor der peges på, at der ikke er en entydig forståelse af frafald og årsagerne hertil. Denne uklarhed i forståelsen af begrebet og årsagerne til frafald gør det vanskeligt at udvikle klare vejledningsstrategier både for skolerne og for det politiske niveau.

I Bekendtgørelsen om gennemførelsesvejledning lægges der vægt på, at vejledningsindsatsen af den enkelte opleves som sammenhængende og med progression, og at der skal være et samarbejde med Studievalg. Herudover er skolerne forpligtede til at udarbejde retningslinjer for vejledningsindsatsen og inddrage vejledningen i skolernes kvalitetsudvikling og kvalitetssikring. Rambøll-undersøgelsen viser, at der generelt set ikke er tradition for at formulere vejledningsstrategier og inddrage vejledningen i kvalitetsudviklingen.

En stor del af vejlederne oplyser, at der ikke er noget samarbejde med UU-centre, og at samarbejdet med Studievalg finder sted på et overordnet niveau. Dette kan gøre det vanskeligt for

²¹ Rambøll s. 76-77

den enkelte elev at opleve en sammenhæng og progression i den vejledning, vedkommende indgår i.

2. Institutionernes professionaliseringsbestræbelse

Som følge af en stigende kompleksitet, en øget forventning om effektiv vejledning og et øget krav om professionalisering af vejledningen på ungdomsuddannelserne presses institutionerne til at iværksætte professionaliseringsbestræbelser. Disse udfordres af den kontekst, som gennemførelsesvejledningen aktuelt er indlejret i.

Med henblik på at indfange nogle billeder fra institutionernes måde at forholde sig til kompleksiteten, forventningerne og kravene til deres professionaliseringsprocesser har vi i projektet gennemført nogle kvalitative interviews med vejledere fra forskellige ungdomsuddannelser. I det følgende vil vi opsummere nogle resultater af denne undersøgelse. Først skal vi kort udfolde dele af gennemførelsesvejledningens kontekst, genstandsfelt og flow. Det er med dette udgangspunkt, vi udarbejdede interviewguides og gennemførte den kvalitative undersøgelse.

Gennemførelsesvejledningens kontekst

Vejledningens formål og tilrettelæggelse er i de store træk defineret af Vejledningsloven samt af Bekendtgørelsen om gennemførelsesvejledning. Men vejledningen finder sted i en kontekst, der har betydning for de konkrete mål og tilrettelæggelse af vejledningen.

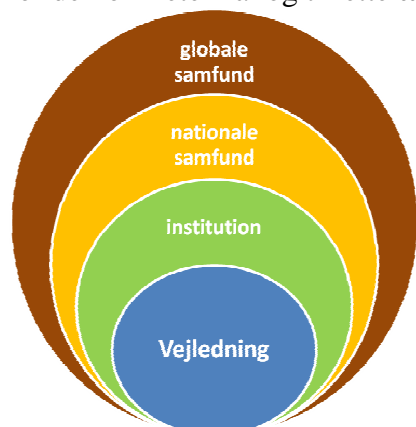

Fig. 1.

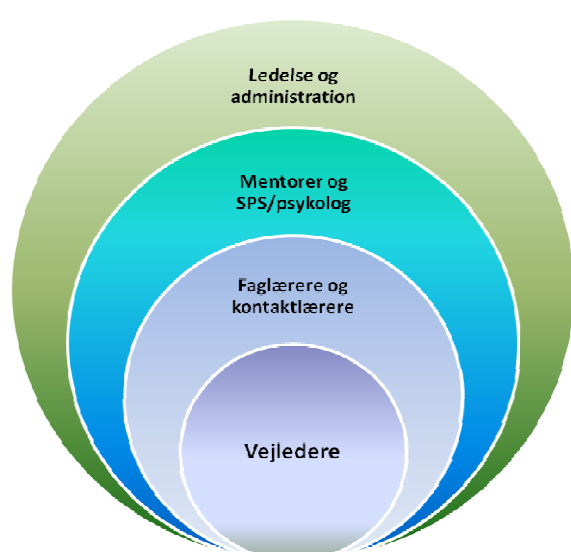
Figur 1 illustrerer gennemførelsesvejledningens kontekstuelle placering. *Vejledningen* finder sted i vejledningsrummet, hvor vejleder og vejledte indgår i en fælles proces. I denne proces bærer begge fx deres værdier, menneskesyn, uddannelsessyn, interesser samt deres arbejds-/uddannelsesmæssige og personlige relationer ind i den fælles relation og proces.

Vejledningen finder sted på en *uddannelsesinstitution* (evt. på en afdeling), der er kendetegnet ved den/de uddannelser, der er på institutionen, organisationskulturen, fagligheden, ledelseskulturen mv.

Det *nationale*, politiske og økonomiske niveau stiller nogle krav, forventninger og rammer for de enkelte uddannelsesinstitutioner og deres handlemuligheder. Fx sætter økonomistyring via taxameter nogle rammer for både uddannelsernes tilrettelæggelse samt for vejledningens mål. Det samme gør politiske målsætninger om, fx at 85 % af en ungdomsårgang i 2010 og 95 % i 2015 skal gennemføre en ungdomsuddannelse .

Det *globale* niveau og forståelsen af det globale niveau sætter rammen for de nationale, politiske og økonomiske tiltag. Eksempelvis sætter OECD's undersøgelser²², rapporter og fælles strategier, som følge af et markedsorienteret 'samarbejde'/konkurrence, en dagsorden for vejledningens vægtning og udvikling.

På *institutionsniveauet* relaterer vejledningen sig til mange samarbejdsparter.

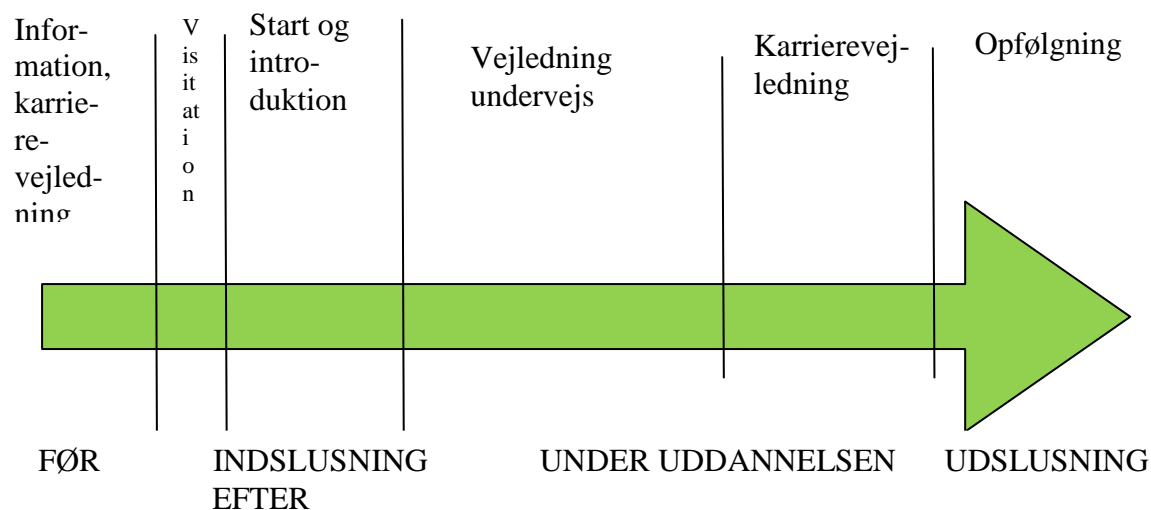
Internt er vejledere inddraget i mangedagede relationer:
 Med faglærere og kontaktlærere, der kender klasserne og eleverne godt.
 Med mentorer og evt. SpecialPædagogisk Støtte (SPS)/psykolog i konkrete tilfælde
 Med ledelsen og administrationen i forbindelse med den daglige drift og strategiudvikling og opgavefordeling.

Vejledningens genstandsfelt og flow

Gennemførelsesvejledningens hovedområde er selvsagt den vejledning, der finder sted i løbet af selve uddannelsesforløbet, men feltet omhandler også vejledning før uddannelsesstart, nemlig information om uddannelsen og uddannelsens erhvervsigte (karrierevejledning) samt brobygning i samarbejde med folkeskoler og UU-centre. Jo tydeligere denne vejledningsindsats er, desto bedre vil den støtte den unge i valgprocessen i forhold til valg af uddannelse og karriere. I afslutningen – men også undervejs i forbindelse med valg af fag og specialisering i uddannelsen – er perspektivet i vejledningen det fremtidige karrierevalg. I det samlede forløb gælder, at jo mere sammenhæng der er i den vejledning, der finder sted før, under og efter, dels på den enkelte uddannelsesinstitution, dels i samarbejdet med den vejledning, som finder sted i overgange, jo mere vedkommende bliver vejledningen for den vejledte.

²² Se fx Cirius' oversættelse af OECD-publikationen: *Uddannelses- og erhvervsvejledning. En håndbog for beslutningstagere*, 2007

En illustration af genstandsfeltet og flow

Illustrationen viser en lineær fremstilling af et vejlednings-flow, men det er væsentligt at understrege, at eksempelvis en udslusning (karrierevejledning) kan finde sted på andre tidspunkter i forbindelse med det, man kunne kalde omvalg eller frafald med perspektiv.

Undersøgelse af uddannelsesinstitutionernes professionaliseringsbestræbelse

På en af de ungdomsuddannelsesinstitutioner, hvor vi har gennemført interview med en vejleder, fremgår det af interviewet, at vejledningen i høj grad er anerkendt på ledelsesplan, og at der er store forventninger til, hvilken rolle vejledningen skal spille. Det er dog også på denne institution, at der intet officielt er beskrevet om skolens vejledningsstrategi. Vejlederen er ikke i tvivl om, at der arbejdes strategisk med vejledningen, og dokumenterer dette i interviewet. Men på vores anmodning om at måtte se skolens beskrivelse af institutionens vejledningsstrategier, er det nærmeste, vi kommer et sådan dokument, en procedurebeskrivelse vedrørende tildeling af advarsler og sanktioner, hvor vejlederen er beskrevet som aktør. Der er her fokus på, at vejlederens funktion er at være en ressource i forbindelse med at forhindre frafald. Dette sker dels ved at være aktiv ved sanktionering men også støttende med samtaler og forældreinddragelse.

På en anden ungdomsuddannelsesinstitution, hvor vi har interviewet vejledere, syntes den faktisk beskrevne funktion ikke tydeligt at kunne spores i samtalen med vejlederne. Her var hver vejleder 'sin egen strateg', og rutiner og afdelingskultur syntes at afgøre, hvad funktionen indebar, og dermed også hvilken strategi vejledningen kunne tjene. Ikke desto mindre har den pågældende institution en ret detaljeret og præcis beskrivelse af vejlederfunktionen, og skolens vejledningsstrategi lader sig læse af dette dokument. Dokumentet beskriver, hvordan vejledningen er forankret organisatorisk, og hvordan den foregår på henholdsvis kollektiv-, gruppe- og individniveau. Der er også beskrivelse af bestemmelser om vejlederens løbende kompetenceudvikling, om samarbejde eksternt og internt og vejlederens bemyndigelse.

Det tankevækkende i disse to eksempler er, at den ene institution ingen officielt dokumenteret funktionsbeskrivelse og vejledningsstrategi har men tilsyneladende i praksis arbejder meget bevidst strategisk med vejledningen, anerkendt og forventet på ledelsesniveau. På den anden institution er der udarbejdet en velbeskrevet funktion og strategi fra centralt hold, men vejlederne synes ikke at anerkende denne fælles strategi, i stedet udmønter hver deres egen.

Skolernes vejledningsstrategi – prioriteringer og mål

- på baggrund af funktionsbeskrivelser og interviews

På nogle af de skoler, vi har besøgt, er det et gennemgående træk, at der ikke findes en egentlig (nedskreven) strategi for selve vejledningsområdet. Ofte vil hver enkelt uddannelsesafdeling på en skole have sin egne retningslinjer, og skolens vejledningsindsats vil være beskrevet under skolens generelle mål og indsatsområder – fx i dens frafaldsstrategi. Der kan derfor være flere forskellige strategier på en enkelt skole, og måden, hvorpå disse bliver udfoldet, vil afhænge af den enkelte afdeling og/eller dennes vejledere.

Flere af de vejledere, vi har interviewet, giver udtryk for, at vejledningsstrategien er den enkelte vejleders anliggende. Ofte har vejledningens mål og metoder ikke været diskuteret på skoleplan, og de fælles retningslinjer, der måtte være, knytter sig som regel til det rent organisatoriske/strukturelle – som fx fordeling af elever og honorering for vejledningsarbejdet. Dog træffes der også beslutninger på ledelsesniveau – fx om etablering af mentorordning.

På de skoler, vi har besøgt, er uddannelses- og erhvervsvejledning beskrevet i forskellige dokumenter – fx i kvalitetshåndbøger og funktionsbeskrivelser. I disse er de organisatoriske og strukturelle rammer for vejledningsindsatsen beskrevet, ligesom de danner grundlag for det interne og eksterne samarbejde. Dette kan fx være samarbejdet mellem ledere, kontaktlærere og vejledere og forskellige eksterne samarbejdspartnere. I nogle tilfælde findes beskrivelser af de konkrete opgaver, som vejlederne skal varetage, fx at kontakte elever, der ikke møder op til undervisningen, og samarbejdet med eksterne aktører.

Endvidere fremgår det, at vejlederne på de deltagende skoler har flere forskellige roller og opgaver, der knytter sig til både interne og eksterne samarbejdspartnere og ”kunder”. Fx har vejledere en servicefunktion overfor de regionale UU-centre og virksomheder samtidig med, at de også skal servicere skolens elever og lærere.

Hvordan oplever vejlederne skolens vejledningsstrategi – eller mangel på samme

Nogle giver udtryk for, at det, at vejledningsindsatsen rettes mod den enkelte elev, er målet eller vejledningsstrategien. At arbejde mod, at den enkelte elev gennemfører sin uddannelse, er det overordnede mål, og det er dette, der styrer skolens strategi. I de tilfælde, hvor vejlederne oplever, at der er sammenhæng mellem skolens og vejledernes strategi, peges der på, at samarbejdet med lærergruppen kan være en hurdle. Fx kan det være svært for vejlederne at opnå forståelse for vejledningsopgaven – eksempelvis de dele, der retter sig mod arbejde med vejledtes selvindsigt, og hvad dette kan betyde.

Andre giver udtryk for, at deres opgaver som undervisere og vejledere ”flyder sammen”, og/eller at det kan være vanskeligt at prioritere mellem de mange forskelligartede opgaver (fx virksomhedskontakt, forældresamarbejde og kontakten til eleverne).

Flere vejledere mener ikke, at der er en egentlig strategi på skoleplan, for så vidt angår vejledningen – de er i høj grad selvforvaltende. Der er ingen, der blander sig i selve opgaveløsningen – men der er til gengæld heller ingen dialog omkring vejledningsopgaverne. Flere giver udtryk for, at de ikke ønsker en skolestrategi, fordi afdelingskulturen kan være meget forskellig – og noget kan virke i en afdeling og ikke i en anden.

Det er først og fremmest skolens økonomiske strategi, der er rammesættende for vejledningen, selvom vejlederne godt, fx på teammøder, kan beslutte at iværksætte forskellige indsatser, der ikke er beskrevet i procedurer og lign. Vejlederne finder det vigtigt, at der på skolen er nogle fælles mål at arbejde ud fra, men savner måske diskussion om, hvad vejledningen kan og bør bruges til.

Hvordan udmøntes/fungerer vejledningsstrategien i praksis?

I det efterfølgende samles op på de interviews, vi har gennemført med vejledere i forhold til, hvordan de oplever, at deres skoles strategi virker på indsatsområderne: Visitation og indslusning, frafald, omvalg og gennemførelse, udslusning samt kvalitet og evaluering.

Visitation og indslusning

Af skolernes materialer fremgår det, at der lægges meget vægt på at informere potentielle elever om de uddannelsestilbud, der findes på skolen. I nogle tilfælde er markedsføring af skolens uddannelser beskrevet som en del af vejledningsopgaven – alle vejledere har informationsopgaver, der retter sig både mod eksterne samarbejdspartnere og potentielle elever.

Nogle vejledere deltager i selve indslusningsfasen i samtaler omkring udarbejdelsen af elevens uddannelsesplan, mens andre kun har samtaler med elever, der fx skal have SP-støtte, eller hvis der er andre særlige forhold, der taler herfor. Vejledere kan også blive inddraget i forhold til meritafgørelser eller samtaler med elever, der ikke bliver optaget. I nogle tilfælde indebærer indslusningsforløb, at vejledere inddrages i vurdering af ansøgers kompetencer.

Frafald, omvalg og gennemførelse

Det er skolens (og Undervisningsministeriets) overordnede strategi på området, der tegner den enkelte afdelings indsatser – fx indsatsen mod frafald. Og det er også de generelle mål om øget gennemførelse, som påvirker de initiativer, der iværksættes. Vejlederne mener dog generelt ikke, at frafald altid bør betragtes som et problem – fx hvor der er tale om et omvalg, når/hvis eleven af forskellige årsager har fundet ud af, at den valgte uddannelse ikke er den rigtige for dem.

Ledelsen på nogle skoler/afdelinger har besluttet, at vejlederne skal tjekke op på protokoller, dvs. ringe alle de elever op, der ikke møder til undervisningen. I andre afdelinger har skolens kontaktlærere denne opgave – der dog af flere betragtes som værdiløs. I nogle tilfælde omtales indsatsen overfor de unge som ”omsorgsvold” – især i de tilfælde hvor der er etableret flere beslægtede funktioner, der alle har til formål at følge eleven (fx mentorordninger). Generelt bruges der meget vejledningstid på elever, der ved at falde fra, og der er en del usikkerhed omkring effekten af de indsatser, man sætter i værk (fx at ringe elever op).

Nogle skoler har deltaget i projekter, der retter sig mod tosprogede og deres forældre. Det er vanskeligt at vurdere det konkrete udbytte af de initiativer, der har været sat i gang, men de involverede vejledere fremhæver fx, at de har fået skabt kontakt med forældrene og etableret en

dialog. Der synes at være lagt særlig vægt på at informere forældrene om det forløb, den unge er i gang med, og på at appellere til, at forældrene engagerer og involverer sig i deres børns uddannelse. Andre vejledere samarbejder fx med kommunale sagsbehandlere – fx i relation til midtvejsevalueringer og/eller justeringer i elevens uddannelsesplan.

Vejledning er i vid udstrækning noget, man får pålagt, når noget ikke går som planlagt – og ikke noget, man opsøger! Dagligdagen fyldes af de elever, der ikke klarer sig så godt, hvilket kan betyde, at der mangler tilbud til dygtige elever – fx en mere målrettet indsats i forhold til merit og/eller særligt tilrettelagte forløb.

Udslusning

Flere giver udtryk for, at de lægger vægt på, at eleverne forlader skolen på en god måde – og følger op på, at der er perspektiv i det, de gør. Dog er der en del elever, der bare bliver væk – dem er det vanskeligt at sætte noget ind overfor. Generelt er der internt på skolen en aftale om, at ingen elever – så vidt muligt – forlader skolen uden at have haft en samtale med en vejleder. Det generelle billede er, at der bruges flest vejledningsressourcer på grundforløbet, og at der er fokus på de svage elever. I forhold til de stærke elever står vejlederne primært til rådighed i relation til at hjælpe dem med informationer om uddannelser og økonomi.

Kvalitet og evaluering

Generelt måles effekten af vejledningsindsatsen på de centrale mål, som skolen har – primært målet om at fastholde flere elever og undgå frafald. Nogle vejledere fremhæver det som et problem, at man iværksætter den samme indsats overfor alle elever og derfor kommer til at gøre noget ”for systemets skyld” og ikke i særlig grad tager individuelle hensyn.

Det er således skolens mål, der bliver evalueret på, og det kan derfor være svært at vurdere udbyttet for den enkelte vejledningssøgende.

Samarbejde

Generelt mener vejlederne, at de har et godt samarbejde med eksterne aktører, selvom det langt fra er alle elever, der etableres et samarbejde omkring. Samarbejdet internt på skolerne kan vanskeliggøres af, at mange undervisere føler sig pressede – fx i forhold til den store spredning der kan være på et enkelt hold. Nogle lærere kan føle sig isolerede, og her kan samarbejdet med vejlederne være til stor gavn for alle involverede.

Det eksterne samarbejde afhænger dels af den specifikke uddannelse og dels af skolens prioriteringer. Det eksterne samarbejde kan indebære meget forskelligartede opgaver som fx opdyrkning af nye praktikpladser og samarbejde med praktikværter. Men en række eksterne samarbejdsopgaver retter sig imod andre aktører, fx kommunale sagsbehandlere, SP-konsulenter og UU-vejledere.

Opsamling

Der er store forskelle på, hvordan de deltagende skoler arbejder med vejledning, og det er derfor ikke muligt at drage generelle konklusioner vedrørende ungdomsuddannelsernes vejledningsstrategier. Der er dog nogle fællestræk, der træder frem gennem de interviews, vi har gennemført, og i det materiale, der har indgået i vores analyser.

I det efterfølgende præsenteres først de tendenser, der ses i vejledningsaktørernes syn på vejledningens rolle og funktion, som kan have betydning for de strategier, de formulerer og/eller anvender. Derefter præsenteres de gennemgående og mest fremtrædende tendenser, der kan udledes af vejledningens lovgrundlag og aktuelle politiske målsætninger, som både præger perspektivet i nyere forskning på området og interessenternes perspektiv på udvikling af vejledningsstrategier.

Tendenser i aktørernes syn på vejledningsstrategier – vejlederperspektivet

- Der er en tendens til, at det er generelle (skole-) politiske målsætninger, der former vejledningsindsatsen og ligger til grund for uddannelsesstedernes strategiske og metodiske overvejelser
- I de tilfælde, hvor der findes en egentlig vejledningsstrategi, er denne som regel afdelingsspecifik – der er oftest ingen samlet skolestrategi. Ofte kan hver enkelt vejleder have sin egen strategi
- Skolernes vejledningsstrategi er oftest gemt/indbygget i skolernes generelle strategi og/eller i specifikke skolemål – fx reduktion af frafald. Der findes ingen formulerede vejledningsstrategier, der forholder sig konkret til afdækning af elevernes vejledningsbehov og/eller valg af vejledningsfaglige tilgange og metoder
- Vejlederne har vanskeligt ved at forholde sig til selve spørgsmålet om en vejledningsstrategi og ved at adskille vejledningsfaglige mål fra fx uddannelsespolitiske mål
- Vejledning, der er initieret af andre end den unge selv, er det mest almindelige – elever bliver indkaldt til samtaler
- Vejlederne kan have vanskeligt ved at adskille deres forskellige roller og de opgaver, der knytter sig specifikt til UE-vejledning og til opgaver, de bliver sat til at løse som led i skolernes generelle målsætninger.

Tendenser i opfattelsen af vejledningens rolle og funktion – interessentperspektivet

- Der er en tendens til, at generelle uddannelsespolitiske mål umiddelbart bliver til vejledningsmål (ønsker og krav til vejledningen), hvilket kan resultere i en sammenblanding af problematikker, der fx kan ligge i selve uddannelsen (form, indhold, niveau osv.), og problematikker, som kan karakteriseres som værende vejledningsfaglige (fx at kvalificere valgprocesser)
- Politiske mål og kravene til vejledningsindsatsen er upræcise, hvilket betyder, at aktørerne selv må ”oversætte” disse til vejledningsfaglige mål
- Evalueringer på vejledningsområdet fokuserer oftest på vejlederfunktionens evne til at løse problemer, der knytter sig til uddannelsespolitiske mål – fx at reducere frafald – og belyser kun i ringe omfang hvilken type vejledning, der er givet, og hvordan denne har virket
- Evalueringer af vejledningsindsatsen er oftest kvantitative – fx om en ung har haft samtaler med en vejleder – og belyser ikke det vejledningsmetodiske eller indholdsmæssige i disse samtaler

3. Nogle overvejelser over gennemførelsesvejledning og kompetenceprofil for gennemførelsesvejledere

Gennemførelsesvejledningen ved ungdomsuddannelserne finder sted i en kontekst, der er underlagt globaliseringens krav. Der sker hele tiden ændringer i de økonomiske konjunkturer og dermed kvalifikationsstrukturerne i samfundet. Herudover sker der løbende politiske tiltag indeholdende forventninger til vejledningens samfundsmæssige funktion og problemløsende evne.

Dette stiller selvsagt nogle krav og forventninger til vejledernes kompetencer, der rækker ud over de sektorspecifikke i forhold til gennemførelsesvejledningen i ungdomsuddannelserne. For os er det for snævert at se på gennemførelsesvejledning udelukkende i en institutionel kontekst – det er vigtigt at inddrage den unges karrierespørgsmål, der rækker ud over gennemførelsen af den igangværende uddannelse.²³

Internationale vurderinger og anbefalinger vedrørende vejlederkompetencer

I OECD's Håndbog for beslutningstagere²⁴ hedder det bl.a., at i en stor del af de aktuelle uddannelser af vejledere er der for stor vægt på det sektorspecifikke. Det har som konsekvens, at de uddannede vejledere ikke er mobile, i nogle tilfælde end ikke mellem forskellige uddannelsessektorer. Men en anden væsentlig konsekvens er, at de pågældende vejledere oftest anses for kvalificerede med kvalifikationer, der er knyttet til relaterede områder som fx pædagogik eller psykologi. Disse kvalifikationer kan dog kun i ringe grad 'veksles' til vejlederkompetencer. Netop denne problematik synes at være en del af den danske uddannelsesstrategi på vejledningsområdet, og det træder tydeligt frem på området gennemførelsesvejledning. Vi skal nedenfor udfolde denne problemstilling yderligere.

Som eksempel på effektive initiativer fremhæver OECD en kompetenceramme udarbejdet i Canada: "Standards and Guidelines for Career Development Practitioners"²⁵. Denne ramme skitserer en række kernekompetencer, som alle, der arbejder med karriereudvikling, har brug for, uanset hvor deres praksis finder sted. Den definerer også rammer for differentiering men har altså netop et fokus på en grundlæggende kvalificering, som skal sikre en vejledningsfaglighed. Det canadiske initiativ har i høj grad påvirket andre landes standarder, og som vi skal se senere, har vi i projektet også valgt at læne os op af den canadiske teoretiker på vejledningsfeltet, Norman E. Amundson, og hans bud på nødvendige kompetencer for vejledere.

Først vil vi dog udfolde den nationale strategi for kvalificerede vejledere, som den kommer til udtryk i love og bekendtgørelser på området, fx i vejlederuddannelsen.

²³ Se afsnit 2 vedrørende gennemførelsesvejledningens kontekst, genstandsfelt og flow

²⁴ Cirius' oversættelse af OECD-publikationen: *Uddannelses- og erhvervsvejledning. En håndbog for beslutningstagere*, 2007, s. 53-56

²⁵ For yderligere oplysninger se www.career-dev-guidelines.org

Skærpelse af uddannelseskrav til gennemførelsesvejledere

Kravene til gennemførelsesvejlederne fremgår bl.a. af love og bekendtgørelser på området vejledning og vejlederuddannelse. De revisioner, der har pågået siden vejledningsreformen trådte i kraft i 2004, har medført en forøgelse af kravene og et krav om professionalisering af området. Den del af professionaliseringen, som omhandler vejledernes uddannelse, har undergået forandringer på to niveauer. Dels er der tale om, at kravet til uddannelsesniveaut er steget fra et halvt års uddannelse på diplomniveau til en hel diplomuddannelse, dels udvides uddannelseskravet til at gælde for gennemførelsesvejledere, dog i mere afgrænset form end for overgangsvejledere. Ifølge forslag til ændring af vejledningsloven²⁶ hedder det i bemærkninger til lovforslaget, at det anbefales, at gennemførelsesvejledere skal gennemføre de tre obligatoriske moduler samt det valgmodul, som retter sig mod det uddannelsesområde, som vejlederen praktiserer i.

Ifølge Bekendtgørelse om vejledning om gennemførelse af uddannelser på Undervisningsministeriets område²⁷ stilles der krav om gennemførelse af tre obligatoriske og et sektorspecifikt modul til alle nyansatte vejledere efter 1. august 2008 eller en realkompetencevurdering (RKV). Hvis der ikke kan ansættes vejledere, der opfylder uddannelseskravet, kan der ansættes ansøgere, der herefter indgår i uddannelsesinstitutionernes efteruddannelsesplaner. For vejledere ansat inden dette tidspunkt gælder, at de enten skal have gennemført en af de tidligere godkendte vejlederuddannelser og have mindst fem års erfaring som vejleder, eller have mindst tre års erfaring samt have gennemført de tre obligatoriske moduler i Diplomuddannelsen i Uddannelses- og Erhvervsvejledning. Uddannelsesinstitutionerne skal senest 1. august 2010 tage stilling til, hvornår alle vejledere kan leve op til uddannelseskravene i stk. 1 og 2. Det er således stadig den enkelte uddannelsesinstitution, der afgør i hvilken takt, kompetenceløftet skal ske.

Revision af indholdet i vejlederuddannelsen

Evalueringsinstituttet EVA er i 2007 i forbindelse med evaluering af vejledningen efter reformen²⁸ fremkommet med anbefalinger på området vejlederuddannelse. De har to anbefalinger:

- Tydeligere sammenhæng mellem målene for vejlederuddannelsen og målene med vejledningsreformen
- Større fokus på kvalitetsarbejde i vejlederuddannelsen

Disse to anbefalinger udmøntes i den reviderede studieordning fra 2007²⁹ for den fulde diplomuddannelse. Vejledningsreformens nationale mål for vejledningen nævnes både i formålet

²⁶ Forslag til *Lov om ændring af lov om vejledning om valg af uddannelse og erhverv (Sammenhæng i vejledningen, gennemførelsesvejledning, nationalt dialogforum og tilbagemeldinger fra ungdomsuddannelser)*, udkast af 31. januar 2008 og bemærkninger til lovforslaget

²⁷ BEK 706 af 30/06/2008 Bekendtgørelse om vejledning om gennemførelse af uddannelser på Undervisningsministeriets område

²⁸ Danmarks Evalueringsinstitut (2007), *Vejledning om valg af uddannelse. Evalueringsrapport*

²⁹ *Studieordning for Diplomuddannelse i Uddannelses- og Erhvervsvejledning*. Gældende fra 1. juli 2007 med hjemmel i lov nr. 488 af 31. maj 2002 om erhvervsrettede grunduddannelser og videregående uddannelser for voksne. Studieordningen er udarbejdet i henhold til bekendtgørelse om de tværfaglige diplomuddannelser nr. 770 af 9. juli 2004

for den samlede uddannelse og i uddannelsens formålsbeskrivelser for de enkelte moduler. Endvidere er der etableret et valgmodul, som har særligt fokus på kompetencer til at kvalitets-sikre, kvalitetsudvikle og evaluere vejledning.

Den nye studieordning for den fulde diplomuddannelse er opbygget med tre obligatoriske moduler, som giver en bred kvalificering som grundlag for at kunne varetage vejledningen i en hvilken som helst vejledningsinstitution, samt to valgfrie moduler og et afgangprojekt. Valgmodulerne kan give en kvalificering, der retter sig mod særlige funktioner på vejledningsområdet, eller en tværgående kvalificering eksempelvis på områderne valg og valgprocesser, innovation, ledelse og administration og kvalitetssikring, udvikling og evaluering.

Vejlederuddannelsen tilstræber således både en vejledningsfaglig bred kvalificering og en funktions- og institutionsrettet kvalificering, hvilket får som konsekvens, at den institutions-uafhængige professionelle vejlederkvalificering modificeres, både indholdsmæssigt og i de forskellige krav til uddannelsesniveau for henholdsvis overgangs- og gennemførelsesvejledere.

Kompetencemål på det valgfri modul 'Vejledning om gennemførelse af ungdomsuddannelse' på Diplomuddannelsen i uddannelses- og erhvervsvejledning

Den nye studieordning har gennemgået en generel ændring i bestræbelsen på at harmonisere i relation til internationale beskrivelser af mål på uddannelsen. Målene er kategoriseret i tre kompetencekategorier. Med kompetencebegrebet er der dermed sat fokus på kundskaber, der kan tages i anvendelse i en særlig kontekst, men også på de potentialer eller mangel på samme, en omverden udgør.³⁰

Kompetencerne beskrives som følger:

A) Intellektuelle kompetencer

- Beskrive, analysere og vurdere problemstillinger knyttet til vejledningsindsatsen i ungdomsuddannelserne
- Analysere, vurdere og formidle pædagogiske og organisatoriske strategier til forebyggelse af frafald og kvalificering af omvalg
- Strukturere egen udvikling af viden og kompetence i forhold til at varetage vejledning indenfor ungdomsuddannelserne.

B) Faglige kompetencer

- Udvalge og anvende forskellige vejledningsaktiviteter, metoder og organisationsformer, der understøtter og kvalificerer gennemførelsen af en ungdomsuddannelse, herunder individuel uddannelsesplanlægning og realkompetencevurdering.
- Dokumentere og evaluere vejledningsindsatsen i forhold til forskellige unges muligheder for at gennemføre en ungdomsuddannelse
- Anvende en bred faglig viden i forhold til uddannelses- og læringsmæssige strategier indenfor ungdomsuddannelserne

³⁰ Med reference til Bente Jensens udredning af kompetencebegrebet og hendes forslag til en kompetencematrix som analyseredskab i forbindelse med kompetencers udfoldelse og aspekter i den forbindelse. Jensen (2002): *Kompetence og pædagogisk design*, s. 27-48, Gyldendal

- Inddrage og udvikle interne og eksterne netværk.

C) Praksiskompetencer

- Indgå i faglige fællesskaber i og omkring vejledning indenfor ungdomsuddannelserne, herunder fællesskaber omkring overgange mellem uddannelserne
- Begrunde valg for vejledning i ungdomsuddannelserne på et etisk grundlag
- Indgå i udvikling af nye tiltag indenfor vejledningsområdet med henblik på at øge vejledningsindsatsen for den vejledningssøgende indenfor ungdomsuddannelsesområdet.

I forbindelse med vores analyse af gennemførelsesvejledning i ungdomsuddannelserne på grundlag af egne og andres undersøgelser, har vi fremhævet nogle centrale områder. De forekommer centrale enten ved deres dominerende plads i vejledningens praksis eller ved deres fravær:

- Indslusning og udslusning/omvalg
- Frafald og fastholdelse
- Samarbejde med eksterne/interne interessenter
- Vejleders kompetenceudvikling
- Kvalitet og evaluering

Sammenholdes disse centrale områder med kompetencemålene på det funktionsrettede valgmodul om gennemførelsesvejledning på ungdomsuddannelserne på diplomuddannelsen til uddannelses- og erhvervsvejleder, er det iøjnefaldende, at valgmodulet vægter området 'kvalitet og evaluering'. Til gengæld ses et tyndere fokus på et område som 'udslusning' eller 'omvalg'. En vægtning, som overser en væsentlig og forskningsdokumenteret motivationsfaktor for gennemførelse og målrettethed, nemlig det mere langsigtede karrieremål.

Opsamlende kan man sige, at der dog er klare anbefalinger til en hensigtsmæssig kompetenceprofil for vejledere i ungdomsuddannelserne i de i vejlederuddannelsen formulerede kompetencemål. Disse skal derfor indgå i projektets anbefalinger til en kompetenceprofil for gennemførelsesvejledere i ungdomsuddannelserne.

Kompetencekrav udledt af danske undersøgelser

Som det fremgår af Undervisningsministeriets undersøgelse om årsager til og forklaringer på frafald i erhvervsuddannelserne (se tidligere i denne rapport), er der ikke konsensus om begrebet 'fracfald'. Det foreslås derfor at operere med de to begreber 'fracfald med perspektiv' og 'fracfald uden perspektiv'. Men denne skelnen stiller krav til gennemførelsesvejlederen om at kunne skelne mellem de to og ikke mindst om vha. karriereperspektiver/karrierevejledning at kunne støtte den unge 'fracfalder' til at blive en fracfalder med perspektiv. Her stilles således krav om vejlederkompetencer, der rækker ud over den traditionelle opfattelse af gennemførelsesvejledning – altså vejledning vedrørende gennemførelse af den valgte uddannelse. Som et minimum, krav om kompetencer, der kvalificerer samarbejdet og sammenhængen vejledningsinstitutioner imellem og mellem overgangs- og gennemførelsesvejledning.

I DCUM-undersøgelsen er fokus selvsagt undervisningsmiljøet. Umiddelbart kunne man antage, at ansvaret for dette måtte ligge hos det pædagogiske personale på institutionerne. Men netop vejledningsfagligheden som ekspertviden vil være en viden, der kan understøtte refleksion hos såvel den unge som det pædagogiske personale vedrørende det sociale og det fysiske

undervisnings- og læringsmiljø. Et mere nuanceret fokus på frafaldsproblematikker³¹, der ikke kun individualiserer problemet men også fokuserer på institutioners rammer og evner til at skabe rum for unges udviklings- og læreprocesser ('skubbe-ud-faktorer'), kan kvalificeres med en vejledningsfaglighed. Ligeledes kan frafaldsproblemer, som relateres til konjunkturer på arbejdsmarkedet ('trække-ud-faktorer'), være med til at nuancere problematikkerne. At kunne nuancere og sætte refleksion og handling i gang i forhold hertil vil således være et kompetencekrav til gennemførelsesvejlederen på ungdomsuddannelserne.

Rambølls undersøgelse, som er den mest omfattende set i forhold til at 'stille skarpt' på gennemførelsesvejledningen, er dog begrænset ved kun at omfatte gymnasiernes vejledning. Den giver dog også nogle bud på en 'verden', der stiller krav om særlige kompetencer hos vejlederne. Nogle væsentlige eksempler er:

- At kunne formulere og forankre vejledningsstrategien i institutionens overordnede strategi
- At kunne tilbyde vejledning, der peger i retning af mere langsigtede mål for den unge
- At sikre sammenhæng og progression i vejledningen
- At kunne samarbejde med andre vejledningsaktører om enkelte elever

Den undersøgelse, som vi i projektet selv har gennemført, peger også på nogle udfordringer, som stiller krav om særlige kompetencer. Vores fokus har været institutionernes vejledningsstrategi, og de kompetencekrav, der kan udledes heraf, knytter sig derfor selvsagt til den opgave, det er at formulere, efterleve, evaluere og kvalitetssikre en vejledningsstrategi. Kompetencekravene kan læses i vores sammenfatning side 29-30.

Generelle kompetencekrav til vejledere

Som før nævnt har vi fundet et andet eksempel på at bestemme aktuelle nødvendige vejlederkompetencer hos den canadiske vejledningsteoretiker Norman E. Amundson, der i sin forskning ved Ritook bl.a. har arbejdet med en fastlæggelse af kompetencer inden for vejledningspraksis. Amundson betegner kompetencer som *en måde at være på* såvel som *en måde at handle på*.

"En kompetent person er en person med evnen til på fyldestgørende vis at håndtere de situationer, der måtte opstå".³²

Amundson opstiller en generel kompetencemodel for vejledningspraksis med otte komponenter:

1. Målrettethed, hvorved forstås at: Motivation, dynamisk vejledning og initiativ udløses af en klar fornemmelse af retning og målrettethed. Det er nødvendigt at udvikle en personlig erklæring, som afspejler vores generelle opfattelse af mål og formål.
2. Problemløsning: Evnen til at samle informationer fra mange forskelligartede kilder, at overveje alle aspekter af spørgsmål, at foretage velbegrundede vurderinger og at lave effektive handlingsplaner.
3. Kommunikationsfærdigheder: Evnen til at kommunikere effektivt med vejledningssøgende, kollegaer, ledelse, samarbejdspartner mv.

³¹ Se fx Per Shultz Jørgensens analyse i Politikken d. 23.08.08

³² Amundson, Norman E., *Dynamisk vejledning*. Studie & Erhverv 2001. S.166 ff.

4. Teoretisk viden: Vigtigheden af at udvikle og vedligeholde ajourført viden er en væsentlig kompetence i et konstant foranderligt samfund.
5. Anvendt viden: Det er væsentligt at teori – og ny teori – inddrages i praksis. Det kræver tryghed, således at den kritiske refleksion danner baggrund for læring og udvidet fleksibilitet i vejledningen.
6. Organisatorisk tilpasningsevne: For at opnå resultater er det nødvendigt med en evne til at arbejde inden for og forstå det organisatoriske system, hvori vejledningen finder sted. Det kræver fleksibilitet, en påskønnelse af forandring og en villighed til at samarbejde med kolleger og ledelse. Ifølge Amundson er personer, der magter dette, gode til at finde nye vinkler på problemer og få ting til at ske.
7. Menneskelige relationer: En væsentlig vejlederevne er evnen til at skabe menneskelige relationer på forskellige niveauer – evnen skabes bl.a. ved at modtage og give feedback til andre.
8. Selvtillid: Selvtilliden kommer fra tidligere erfaringer, støtte, konstruktiv feedback mv. Det kræver selvtillid, når man tager chancer og iværksætter nye handlinger.

Amundson opstiller således en generel kompetencemodel, der gælder for alle vejledere uanset hvilken sektor, de agerer i. I bekendtgørelsen om gennemførelsesvejledning lægges der op til nogle uddannelsesmæssige krav udtrykt ved, at man skal have de tre obligatoriske moduler samt et sektorspecifikt modul. Med udgangspunkt i regeringens udtrykte ønske om en professionalisering af vejledningen generelt og gennemførelsesvejledningen specifikt, samt i de forventninger, der udtrykkes til vejledningens medvirken i løsningen af samfundsmæssige problemstillinger, kan det undre, at der ikke stilles de samme kompetencekrav til gennemførelsesvejledere som til vejledere i andre områder og sektorer.

Opsamling på kompetenceprofil for gennemførelsesvejledere

Det er vigtigt for gennemførelsesvejledere i ungdomsuddannelserne, at de på linje med andre vejledere har nogle generelle kompetencer, som vi vil formulere således:

- At kunne mestre vejledningsfagligheden generelt for at kunne vælge vejledningsstrategier i de enkelte tilfælde
- At forstå og møde det enkelte individ i den sociale og psykiske kontekst, han/hun befinder sig i
- At have samarbejdskompetencer både internt og eksternt
- At have kontekstkendskab, dvs. evnen til at læse sammenhængen, hvori vejledning finder sted og at kunne afkode de politiske krav og forventninger
- At forstå sin egen foranderlige arbejdssituation gennem forståelse af egen organisations samfundsmæssige opgave og formål
- At være kontinuerligt lærende

Projektets anbefalinger til kompetenceprofiler for gennemførelsesvejledere skal således udgøres af de specifikke kompetencer, som er målet for det funktionsrettede valgmodul på diplomuddannelsen. Med henblik på styrkelse af det mere langsigtede karrieremål, som er afgørende i forhold til at motivere til gennemførelse af en uddannelse, og med henblik på at skabe sammenhæng og progression i vejledningen, anbefaler vi, at også gennemførelsesvejlederen oparbejder mere generelle vejlederkompetencer, som beskrevet ovenfor. Den enkeltes ungdomsud-

dannelsesinstitutions ambition kan endvidere lade sig inspirere af de kompetencekrav, som vi har udledt af vores beskrivelse af vejledningens kontekst, genstandsfelt og flow, af love, bekendtgørelser, vejlederuddannelser, undersøgelser og forskning. Vores anbefalinger skal således ikke læses som en færdig liste over kompetencer, der udgør den perfekte kompetenceprofil for gennemførelsesvejledere, men lægge op til refleksion med henblik på at styrke ambitionerne og en kvalificeret vejledning på ungdomsuddannelserne.

4. Vejledningsstrategi - hvordan

Når der tales om mål for vejledningen i en uddannelsesinstitution, er det vigtigt, at der tænkes i vejledningsmål og ikke uddannelsesmål.

En vejledningsstrategi tager afsæt i formålet med vejledningen. Formålet med gennemførelsesvejledningen ved en uddannelsesinstitution tager afsæt i de mål, der er lov- og bekendtgørelsesbestemte, samt i de konkrete mål, som den enkelte uddannelsesinstitution fastsætter.

Som vi tidligere har været inde på, lægges der i bekendtgørelse 706 fra 2008 vægt på;

- At de unge gennemfører uddannelsen med størst muligt fagligt og personligt udbytte
- At vejledningen støtter de unge i at træffe realistiske valg og i deres valgproces
- At der sikres sammenhæng og progression i vejledningen

En hensigtsmæssig strategi bygger på så tydelige mål som muligt og tager afsæt i vejledningsfunktionens formål – fx at vejledningen skal støtte eleverne i at håndtere valgprocesser, der knytter sig til valg, påbegyndelse og gennemførelse af uddannelse.

I strategiovervejelserne er det vigtigt, at der er en sammenhæng mellem mål for vejledningen og de midler og vejledningsmetoder, der inddrages i vejledningsprocesserne. Det er vigtigt at gøre sig klart, hvad der har betydning for, at den unge gennemfører uddannelsen: Kan det være vigtigt at arbejde med identitetsdannelse? Hvilke karrieremål har den unge? Og her kan den valgte uddannelse både være et mål men også et middel til at nå det karrieremæssige mål. Man kan tale om vejledningens didaktik (planlægning, gennemførelse og evaluering af vejledningsforløb).

Når der på skolerne udvikles vejledningsstrategier, er det også væsentligt at være opmærksom på, om strategierne er udviklet med fokus på:

- Eleverne
- Lærere og ledelse internt på skolerne
- Eksterne samarbejdspartner eller eksterne mål (fx 95 % i 2015)

Når mål, fokus og metoder er fastlagt i strategien, er det væsentligt at se på de strukturer, der støtter den valgte strategi. I vores projekt har vi set, at der er en tendens til at tænke struktur før strategi.

Vi vil i den sidste del af rapporten præsentere tre strategiudviklingsprojekter, der forhåbentlig kan virke som inspiration til at arbejde lokalt med strategiudvikling.

Hvordan sættes en strategiudviklingsproces i gang?

Et sådant arbejde kan igangsættes på mange måder. I dette projekt blev de tre lokale strategiudviklingsprojekter igangsat på et fælles seminar, hvor vi indledte med et oplæg og en drøftelse af:

- Hvad er en vejledningsstrategi (tager afsæt i vejledningens formål om støtte af eleverne i valgprocesser i uddannelsens forskellige faser)?
- Hvad er mål i en strategi for vejledning (fx til forskel for uddannelsespolitiske mål)?
- Hvordan kan der skabes sammenhæng mellem mål og de midler, der tages i brug i vejledningen (metoder der støtter vejledtes behov og arbejdet med karriereplan)?
- Hvordan organiseres vejledningsarbejdet (hvem varetager hvilke vejledningstilbud)?

- Hvordan kan man bruge en strategi (et papir til 'festlige lejligheder' eller et papir, der afspejler det fælles grundlag for arbejdet, og som er med til at udvikle og kvalitetssikre vejledningsindsatsen)?

Formålet var at skabe et rum for opmærksomhed og 'forstyrrelse', som kunne nuancere selvfølgheder og ureflekterede vaner. Deltagerne blev efterfølgende præsenteret for videncenterprojektets kvalitative undersøgelse af vejledningsstrategier i ungdomsuddannelserne og de tendenser, som undersøgelsen havde identificeret. Deltagerne bidrog med feedback herpå og fik samtidig mulighed for at se deres egen institutions vejledningsstrategi i lyset af disse tendenser.

Grupperne drøftede efterfølgende, hvad en vejledningsstrategi skal indeholde og hvorfor. Ligesom de drøftede hvilke muligheder og barrierer, der er for at udvikle en strategi for vejledning på de respektive skoler.

Til igangsættelse af gruppernes arbejde med udvikling eller forbedring af egen vejledningsstrategi fik deltagerne præsenteret nogle modeller for vejledningens kontekst, vejledtes og vejleders deltagerbaner, vejledningens flow og den vejledende organisation med de forskellige aktørers interesser i vejledningsfeltet (se modellerne i afsnit 2 i denne rapport).

Vi vedlægger i 3 bilag en præsentation af de tre strategiudviklingsprojekter, som, vi håber, kan fungere som inspiration for andre uddannelsesinstitutioners arbejde med udvikling af vejledningsstrategi.

5. Konklusioner og anbefalinger

Med den nye bekendtgørelse for vejledningen på ungdomsuddannelserne øges kravet om ekspliciteret vejledningsstrategi og kvalitetssikring/evaluering. Vores undersøgelser peger på, at vejledningen ikke er beskrevet i strategier men ofte som funktionsbeskrivelser for vejlederne. Der ligger derfor et udviklingsarbejde i ungdomsuddannelsessektoren, som handler om at få beskrevet hvilke strategier, der skal ligge til grund for gennemførelsesvejledningen.

Vi har i projektet sat fokus på begrebet frafald. Det fremgår, at der er brug for at nuancere dette begreb og skelne mellem 'frafald uden perspektiv' og 'frafald med perspektiv' (omvalg/arbejde). I forbindelse med den nye bekendtgørelse er det pålagt institutionerne at synliggøre frafald på deres hjemmesider. Det kunne således være hensigtsmæssigt at nuancere disse oplysninger med henblik på at vurdere vejledningens effekt.

Undersøgelser viser, at årsager til frafald ofte placeres hos den unge og dennes manglende kompetence til at indgå i uddannelserne. Vores interviews viser, at den individuelle vejledning ofte initieres af andre end den unge selv og ofte i forbindelse med fravær, hvor eleverne bliver indkaldt til samtale. Således bliver vejledningen ofte tilrettelagt, så den understøtter den unges tilpasning til de krav, uddannelser og institutioner stiller. I debatten peges der dog på, at unges frafald også kan beskrives som resultatet af, at de 'skubbes' eller 'trækkes' ud af uddannelserne. Dvs. at institutionerne ikke rummer de unge, som ikke umiddelbart kan leve op til skolerens forventninger og ikke umiddelbart lader sig tilpasse vha. den vejledning, som iværksættes for at tilpasse dem. Ligeledes kan et arbejdsmarked med brug for 'hænder' have en tendens til at trække de unge ud af uddannelsessystemet med henblik på at tilgodese markedets mere kortsigtede behov. Problembestemmelsen er således mere kompleks end den, der ligger til grund for vejledningsindsatsen. Med henblik på at nuancere indsatsen kan et andet perspektiv på frafaldsproblematikker kvalificere vejledningen. Dette kunne fx handle om institutionernes eksklusion af nogle elever. I den forbindelse kan nævnes den aktuelle debat om, hvorvidt erhvervsuddannelserne er blevet for boglige og individualiserede.

Ifølge den nye bekendtgørelse vedr. gennemførelsesvejledning forventes gennemførelsesvejledere ikke at have samme kompetenceniveau som overgangsvejledere. Med en viden om det langsigtede måls betydning for gennemførelse af uddannelse kan det undre, at vejledere på ungdomsuddannelserne ikke forventes at have samme bredde i uddannelsen som øvrige vejledere. Vejledernes professionalitet understøtter samarbejdet, progressionen og sammenhængen i vejledningsindsatsen. En begrænset kvalificering og en fokusering på egen sektor kan komme til at stå i vejen for denne sammenhæng.

At udarbejde en sammenhængende og velfungerende strategi for vejledningen på ungdomsuddannelserne indebærer at kunne balancere mellem mange forskellige og måske modsatrettede hensyn. Opgaven kompliceres af, at der er flere forskellige aktører involveret i kontakten til den unge, fx kontaktlærere, mentorer og eksterne konsulenter, og af at ansvars- og opgavefordelingen imellem disse ofte ikke er tydeligt formuleret.

I arbejdet med udvikling af en vejledningsstrategi må man derfor nøje overveje, hvilken rolle hver enkelt aktør kan eller bør spille i vejledningen af den enkelte unge, og der bør arbejdes på at skabe synlighed omkring hver enkelt aktørs kernekompetencer. For at kunne sikre både sammenhæng, progression og kvalitet i vejledningsindsatsen på tværs af forskellige aktører bør strategien derfor også reflektere de overvejelser, den enkelte skole har gjort over sammenhængen mellem konkrete indsatser og de vejledningsfaglige mål, der knytter sig hertil.

At de politiske mål for vejledningsindsatsen er formuleret i meget brede og generelle termer, fx at denne skal bidrage til at reducere frafald, giver skolerne en både vanskelig og vigtig opgave i at omsætte disse til konkrete vejledningsfaglige mål. Dette indebærer fx, at skolen må præcisere hvilke antagelser, aktørerne har om de bagvedliggende årsager til elevfrafald, og hvilke indsatser, der tænkes at kunne adressere netop disse.

Selvom arbejdet med at beskrive sammenhængen mellem et specifikt (vejledningsfagligt) problem og en konkret indsats kan være en tidskrævende proces, mener vi, at det er nødvendigt, hvis skolerne vil have et validt grundlag for at vurdere effekten af de vejledningsinitiativer, de sætter i værk. Endelig får den enkelte skole, ved at beskrive sammenhængen mellem mål og midler, også et bedre grundlag for at tage stilling til, hvilke personalegrupper der kan eller bør inddrages i relation til forskellige opgaver.

Litteratur og referencer

Amundson, Norman E. (2001): "Dynamisk vejledning", Studie & Erhverv
Danmarks Evalueringsinstitut (2007): "Vejledning om valg af uddannelse". Evalueringsrapport

"Fremgang, fornyelse og tryghed, strategi for Danmark i den globale økonomi – de vigtigste initiativer". Udkast til brug for Globaliseringsrådets møde d. 21. marts 2006, Regeringen marts 2006 http://www.globalisering.dk/multimedia/Globaliseringsstrategi_pixi.pdf

Jensen, Bente (2002): "Kompetence og pædagogisk design", Gyldendal

"Opgaver og samarbejde i vejledningen" En evaluering af gennemførelsesvejledningen på de gymnasiale uddannelser, Rambøll Management, Maj 2006

"Frafald i erhvervsuddannelserne – årsager og forklaringer", UVM 2005

"Analyse af frafald på erhvervsuddannelserne og social- og sundhedsuddannelserne. Undervisningsmiljøet som underliggende fokus." <http://www.dcum.dk/frafald2006>

"Uddannelses- og erhvervsvejledning. En håndbog for beslutningstagere", OECD, oversat af Cirius, 2007

"Standards and Guidelines for Career Development Practitioners", www.career-dev-guidelines.org

Bekendtgørelser:

Bekendtgørelse af lov om vejledning om uddannelse og erhverv, LBK nr. 630 af 20/06/2008

Bekendtgørelse om vejledning om gennemførelse af uddannelser på Undervisningsministeriets område, BEK nr. 706 af 30/06/2008

Bilag 1

Udviklingsprojekt på to gymnasiale uddannelser

Udviklingsprojektet er udført i et samarbejde mellem Århus Købmandsskole HHX ved Morten Haase, Odder Gymnasium STX ved Dorthe Spaabæk samt Rita Buhl og Ulla Nistrup, VUE. Set i lyset af den begrænsede tid til udviklingsprojektet, blev det primære mål for arbejdet at sætte en udviklingsproces i gang, der havde fokus på formulering af formål og mål med vejledningen samt at beskrive vejledningstilbud i den gymnasiale uddannelses forskellige faser. For de to institutioners vedkommende gjaldt det, at de klart kunne ekspliciterer, hvilke aktiviteter/midler de tager i anvendelse i vejledningen, men at formål, mål og procedurer for evaluering og kvalitetsudvikling ikke var beskrevet.

Det lokale udviklingsprojekt nåede ikke at udvikle og beskrive en evalueringspraksis for vejledningsindsatsen – hvordan skal tilbuddene evalueres, hvilket perspektiv skal evalueringen have, hvordan skal den vejledte evaluere vejledningen i løbet af og i slutningen af uddannelsen, samt hvilke andre interessenter skal evt. høres i en evaluering?

Udviklingsgruppen drøftede i relation til hvert vejledningstilbud, hvem der gør hvad, og hvordan samarbejdet mellem forældre, lærere, studievejledere, mentorer, UU og Studievalg skal foregå og aftales. Beskrivelsen er ikke fyldestgørende i nedenstående skematiske oversigt, da punkterne heri mangler efterfølgende at blive beskrevet lokalt og blive konkret forankret på de enkelte institutioner.

Ligeledes drøftede udviklingsgruppen visionen for vejledningen og dennes sammenhæng med skolens overordnede vision. Gruppen var enige om, at en eksplicitering heraf ville kunne fremme den ledelsesmæssige forankring samt tydeliggøre de muligheder og barrierer, der på en skole kan være for vejledningsarbejdet.

Udviklingsgruppen kunne se muligheder i at inddrage kolleger og ledere i udvikling af strategien. Det ville kunne betyde, at vejledningsindsatsen ville blive et fælles projekt og måske føre til nye idéer og inspiration.

Nedenstående oversigt viser eksempler på vejledningstilbud i den gymnasiale uddannelses forskellige faser med beskrivelse af formål og mål for tilbuddene til eleverne. Til videre refleksion og som opmærksomhedspunkt anføres særlige udfordringer i de enkelte faser.

'Før'-kontakten	
Formål	At give den unge mulighed for at forestille sig sin fremtid i et gymnasialt miljø.
Mål	<ul style="list-style-type: none"> - at støtte et kvalificeret og oplyst valg - at tydeliggøre studiemiljøet - at vise paletten af uddannelsesmuligheder - at præsentere forventninger til kommende elever
Udfordring	At udvide vejledningen i 'før' fasen til at omfatte mere end information og markedsføring.
Informationsmateriale og hjemmesiden	Gymnasiet udarbejder en folder, hvori elever og andre rede kan læse om gymnasiets udbud af studieretninger, valgfag, gymnasiets "kultur" samt andre praktiske oplysninger. Folderens funktion er desuden at profilere det pågældende gymnasium i

	<p>kalområdet.</p> <p>Gymnasiets websites har en central funktion. Det er ofte her den unge og forældre første gang møder gymnasiet. Disse websites indeholder typisk de samme informationer som brochurerne. Desuden har nogle gymnasier også streamede klip med interviews og statements fra elever, der går på gymnasiet.</p>
Åbent hus	Hvert år tilbyder gymnasiet et arrangement, hvor interesserede kan komme og høre om og se gymnasiet. Tilstede vil der være såvel elever som lærere, men også studievejledere og skolens ledelse.
Messer	Deltager også med en stand på lokale uddannelses- og erhvervsmesser. Typisk er det studievejlederne, der deltager.
Informationsaftener	UU tilbyder hvert år forældre i kommunen at deltage i et aftenarrangement, hvor alle ungdomsuddannelser præsenteres. Der er i alt 16 arrangementer i løbet af november, december og januar.
Forældredage på efterskoler	Studievejlederne inviteres til at holde oplæg om gymnasiet på disse arrangementer.
Brobygning og introduktionskurser	Brobygning og introduktionskurser opbygges, så de giver et realistisk indblik i gymnasiets dagligdag, såvel fagligt som socialt. Brobygning består af undervisning i gymnasiets fagrække, studievejledning og ”ung-til-ung-vejledning”. Herudover er hensigten også, at eleverne får indblik i gymnasiale arbejdsmetoder og studieteknik og opnår indsigt i de krav, der stilles til gymnasieelever i dag.
Samarbejde med UU-vejledere	I Skanderborg-Odder, Favrskov og Århus har man i flere år arbejdet med en model, hvor vejledere fra ungdomsuddannelserne indgår som institutionsuafhængige vejledere i de respektive UU-centre. Med denne model opnår såvel grundskolerne som ungdomsuddannelserne et
Indslusning	
Formål	<p>At støtte den unge i at se sit formål med uddannelsen og i at tage de rigtige valg fra starten</p> <p>At hjælpe den unge med at lære at færdes i gymnasiet med dets kultur, spilleregler mv.</p> <p>At støtte den unge i oparbejdningen af manglende ”kapital”</p>
Mål	<ul style="list-style-type: none"> - at lære gymnasiet at kende - at introducere skolens vejledningstilbud og vejledere - at styrke den unge i sit valg af uddannelse og retning - at tydeliggøre forventninger fra gymnasiet og krav ved eksamen - at støtte den unge i at udvikle gode arbejdsvaner i studiet
Udfordringer	Ikke at ’forveksle’ skolens mål om fastholdelse med elevens mål og langsigtede uddannelsesperspektiv.
Ud i klasserne	Præsentation af studievejledere og orientering om gennemførelsesvejlederens funktion.

Introduktionssamtaler	Med udgangspunkt i elevens uddannelsesplan diskuteres, hvorfor eleven har valgt gymnasiet. Samtalen har i øvrigt fokus på overgangen fra grundskole til gymnasial uddannelse (brug af samtaleark)
Introkurser i metodelære	Studiemetodik dvs. notatteknik, læseteknik samt introduktion til læringsstil og gruppedynamiske øvelser.
Samtaler om studieretningsvalg	I løbet af november måned tilbydes eleven en samtale om valg af studieretning. Her tages udgangspunkt i uddannelsesplanens evt. ønske om senere valg af uddannelse. Eventuelle optagelseskrav undersøges, og der sparreres i forhold til, om en ønsket studieretning matcher elevens kompetencer.
Valgfagsinformation	Tilbud om samtale i forbindelse med valg af valgfag. Afsøgning af hvorvidt ønskerne matcher senere uddannelsesønske.
Under uddannelsen	
Formål	At styrke den unges refleksion over og evaluering af uddannelsesforløbet Fortsat at støtte den unge i at tage kvalificerede og oplyste (karriere-) valg
Mål	<ul style="list-style-type: none"> - at støtte den unges refleksion over egen læring og læringsformer (lære at lære) - at arbejde med beslutningsprocesser - at tydeliggøre mål og konsekvenser af valg - at støtte den unge i at gå til eksamen og studere
Udfordring	At fastholde den langsigtede individuelle karriereplan.
Intro til eksamen	I slutningen af 1.g orienteres om eksamensindhold og -udformning. Brochure med krav og gode råd uddeles. Her introduceres eleven også for en karakter-kalkule, så man selv kan se gennemsnit m.m.
Eksamenstræning (angst)	Elever kan melde sig til kursus men bliver også screenet med henblik på afklaring af reelt behov.
Individuel vejledning	Elever tilbydes fortsat vejledning med afsæt i den unges individuelle behov, mål og karriereønsker.
Samtaler om valgfag	Tilbud om samtale i forbindelse med valg af valgfag. Afsøgning af, hvorvidt ønskerne matcher senere uddannelsesønske.
Udslusning	
Formål	At støtte den unge i at tage kvalificerede og oplyste valg om videreuddannelse og karriere.
Mål	<ul style="list-style-type: none"> - at styrke den unge i sine fremtidsmål - at hjælpe på vej ud af gymnasiet - at støtte den unge i at skabe kontakter og netværk uden for gymnasiet
Udfordring	At sikre samarbejdet med overgangsvejledningen, så der bliver sammenhæng og progression i vejledningen.
Samtaler med Studievalg	Gennemførelsesvejlederne har ikke længere opgaven at vejlede

	til videregående uddannelser. Denne opgave varetages nu af Studievalg.
Udslusningsamtaler	Visse gymnasier tilbyder afklarende samtaler om arbejde, uddannelse, økonomi og evt. udenlandsophold.

I den videre udviklingsproces skal vi, dvs. vejlederne, arbejde med følgende spørgsmål og afklare/diskutere:

Hvem gør hvad hvornår, herunder evt. forældreinddragelse/-samarbejde?

Evaluerings – hvordan skal det gøres? Hvad vil vi vide?

- Procesevaluering
- Slutevaluering
- Bestemmelse af interessenter, der skal 'høres' (unge, kolleger, forældre, m.fl.)
- Vejlederkompetencer og udvikling af disse?

Samarbejdsflader og -aftaler?

Desuden skal man i evalueringsprocessen gøre sig overvejelser om følgende:

- Hvilke muligheder og barrierer er der på skolen?
- Vejledningens vision og dennes sammenhæng med skolens vision. Eksplicitering heraf skal fremme muligheder og hæmme barrierer. Lav en handlingsplan i samarbejde med ledelse!
- Hvilke vejledningsfaglige aktiviteter har vi 'overset' som muligheder?
- Hvordan får vi idéer og inspiration? (Kan kolleger evt. bidrage, og kan vi som vejledere derved skabe et 'fælles projekt' med kolleger?)

Bilag 2

Udvikling af vejledningsstrategier på en erhvervsskole

Udviklingsprojektet er udført i et samarbejde mellem Erhvervsskolen Nordsjælland ved vejlederne Rie Laustsen og Jette Clausen, inspektør Lisbeth Axelsen samt Lis Boysen, VUE.

Inden for den begrænsede tid, der var sat af til udviklingsprojektet, var målet for projektet at få videreudviklet skolens vejledningsstrategi. Skolen valgte at arbejde med en strategiplan for de næste tre år.

Projektet lagde vægt på, at vejledningsstrategiens vision hænger sammen med skolens overordnede vision, og at vejledningsindsatsen på skolen er ledelsesmæssigt forankret.

I processen blev der taget afsæt i nogle overvejelser og drøftelser af vision og mission for vejledningen og en kortlægning af flowet i vejledningsindsatsen og hos aktørerne for at styrke en vejledning, der tager afsæt i elevens individuelle behov, personlige mål og individuelle karriereønsker.

Vejledningsheden valgte at få sat fokus på nogle kerneområder i strategiudviklingen. Der blev udvalgt fire kerneområder:

1. Øget fokus på unge med udvidet behov for vejledning
2. Begrænsning af fravær/fracald
3. Kompetenceudvikling og løbende opkvalificering af vejledningen – herunder internationalisering
4. Øget fokus på multikulturel vejledning

Der blev lagt vægt på at få gjort status inden for de valgte kerneområder og derudfra opstille målsætning, og udarbejde strategi og handleplan.

Udviklingsgruppen drøftede, hvorledes vision og mission kunne udmøntes i delstrategier og handleplaner for de valgte kerneområder.

Inden for de valgte kerneområder var det vigtigt at få gjort sammenhængen mellem målsætning, strategi og handleplan synlig. Herunder også hvem, der har ansvaret for de enkelte aktiviteter og samarbejdet mellem studievejledning og interne aktører (kontaktlærere, mentorer, administration mv.) og eksterne aktører (fx UU).

Udviklingsgruppen drøftede konkretiseringen af målsætning, strategi og handleplan inden for kerneområderne for at kunne udarbejde procedurer for evaluering af indsats- og kvalitetsudvikling.

Inden for udviklingsprojektets periode blev der udarbejdet både målsætning, strategi og handleplan inden for to af de valgte kerneområder. Udarbejdelsen af handleplaner inden for de sidste to områder og en konkret procedure for evaluering og kvalitetssikring finder sted efter projektets afslutning.³³

Nedenstående viser resultatet af udviklingsprojektet ved videncenterprojektets afslutning.

³³ Udviklingen i Strategi og handlingsplan for vejledning på Erhvervsskolen Nordsjælland kan løbende følges på <http://www.esh.dk/Default.aspx?ID=382>

Strategi og handlingsplan for vejledning på Erhvervsskolen Nordsjælland.

Indledning

Vejledningscentret på Erhvervsskolen Nordsjælland har i sin nuværende form eksisteret i tre år og bliver varetaget af inspektør Lisbet Axelsen og tre fuldtidsvejledere. To vejledere (Jette og Rie) har gennemført den nye vejlederuddannelse fra 2004, og den tredje vejleder (Morten) er uddannet socialformidler. Vejledningscentret har åben for vejledning daglig fra kl. 8.00 til 15.30 og fredag fra kl. 8.00 til 14.00 og varetager frivillig vejledning såvel som fraværssamtaler af EUD elever i samarbejde med afdelingsinspektører, kontaktlærere, forældre, UU-vejledere og andre interessenter. Vi står ligeledes for kollektiv vejledning i klasserne, Åbent hus arrangementer, uddannelsesmesser, uddannelsesaftener på UU-centre og folkeskoler, og afholder UEA-kurser for UU-vejledere og klasselærere. Vores vejledning tager som udgangspunkt afsæt i elevens individuelle behov, personlige mål og individuelle karriereønsker. Vi arbejder samtidig målrettet med regeringens 95 %-målsætning og skolens mission om at tilbyde uddannelser, så vore elever, kursister og studerende opnår faglige, sociale og personlige kvalifikationer, der bidrager til at gøre dem til kompetente borgere i fremtidens samfund.

Mission:

Formålet med vejledningen på Erhvervsskolen Nordsjælland er

- at give vejledning om valg af uddannelse
- at give vejledning om gennemførelse og valg undervejs i uddannelsen, således at den enkelte elev gennemfører den valgte uddannelse med størst muligt fagligt og personligt udbytte
- at hjælpe eleven til at få et realistisk karrierespørgsmål – evt. ved hjælp af vejledning til anden uddannelse
- at sikre sammenhæng og progression i vejledningsindsatsen

Vision:

Vejledningscentret på Erhvervsskolen Nordsjælland vil som professionelt vejledningscenter gerne fremstå synligt og tilgængeligt i lokalområdet, således at elever, forældre, lærere, UU-vejledere og andre interessenter til enhver tid føler, at de er velkomne og med tillid kan henvende sig til os med et vejledningsproblem.

For at styrke vejledningsindsatsen har vejledningsenheden på Erhvervsskolen Nordsjælland vedtaget en vejledningsstrategi, som vil stå i centrum for udvikling af vejledningen for en tre-årig periode. Strategien har fire kerneområder, hvor der stilles krav om:

1. Øget fokus på unge med udvidet behov for vejledning³⁴
2. Begrænsning af fravær/fracald med henblik på øget gennemførelse af uddannelse – gennemførelsesvejledning og fracaldsbekæmpelse

³⁴ Med udvidet behov henvises til BEK om gennemførelse af uddannelser på Undervisningsministeriets område § 2 stk. 2: Unge, der pga. faglige, personlige og sociale vanskeligheder, fysiske/psykiske funktionsnedsættelser eller kulturel baggrund har et udvidet behov for vejledning

3. Kompetenceudvikling og løbende opkvalificering af vejledningen – herunder internationalisering
 4. Øget fokus på multikulturel vejledning

I det følgende redegøres for indholdet i strategien. For hvert af de fire kerneområder uddybes henholdsvis

1. den nuværende status for vejledningsindsatsen
2. hvilke målsætninger vejledningscentret har indenfor de fire kerneområder samt
3. strategien for, hvordan det forventes, at disse målsætninger kan udmøntes i praksis

Det vil fremgå af handlingsplanen for hvert enkelt fokusområde, hvordan strategierne implementeres i vejledningen.

Vejledningsflow:

Marketing af EUD

Åben Hus
 Uddannelsesmesser
 Uddannelsesaftener
 Information til UU
 Brochurer
 Rundvisning
 Præ & Bro

RKV

Sammenholdt med u-planer, fokuslister og vejledningssamtaler

Fastlagt vejledning:

- Ved 30 timer: gruppevejledning i systemisk perspektiv
- Ved 60 timer: Individuel vejledning

Indgåelse af uddannelsesaftale

Individuel vejledning efter behov

Indmelding/KOT

Før

Indslusning

Grundforløbspakke

Hovedforløb

1. Øget fokus på unge med udvidet behov for vejledning

Status:

Fra 1. august 2008 implementeres på Erhvervsskolen Nordsjælland en ny erhvervsskolelov, som inkluderer en RKV af samtlige optagne elever med henblik på en individuel uddannelsesplan.

Arbejdet med unge med udvidet behov for vejledning bliver for nuværende primært foranstaltet gennem kontakt via UU-vejleder (uddannelsesplanen), kontaktlærer, eleven selv eller forældre. IT-rygsæk og SP-støttemidler bliver efterfølgende ansøgt i fornødent omfang.

Målsætning:

For at imødekomme regeringens målsætning, hvor 95 % af en ungdomsårgang skal gennemføre en ungdomsuddannelse, skal der ske en tidlig identificering og iværksættelse af arbejdet med unge med udvidet behov for vejledning i form af indledende samtaler, RKV, SP-ansøgning og implementering.

Strategi:

Vejledningen tager initiativ til tidlig indsats for at identificere og afhjælpe målgruppens problemer med henblik på gennemførelse af uddannelse.

At vi som vejledere tager initiativ til et øget samarbejde med kontaktlæreren i forbindelse med feedback og udfærdigelse af den individuelle uddannelsesplan indenfor de to første undervisningsuger ved elever med udvidet behov for vejledning.³⁵

Vejledningen tager initiativ til et øget samarbejde med eksterne aktører mhp. skærpet opmærksomhed omkring elever med udvidet behov for vejledning.

Handleplan for håndtering af optagelse og modtagelse af unge med udvidet behov for vejledning:

Gældende for alle skriftlige ansøgninger (KOT, UU-vejleder, elev/forældre):

- Elevadministrationen læser alle ansøgninger igennem og mærker og leverer til vejledningen ansøgninger, der ifølge uddannelsesplanen indikerer en skærpet opmærksomhed
- Vejlederne læser ansøgningen igennem og sammenholder den med evt. yderligere tilsendt materiale fra UU, elev/forældre
- Vejlederne udarbejder lister over elever med behov for udredning ift. specialpædagogisk støtte, mentorer el. lign.
- Ved feedback på resultatet af RKV holder vejlederne samtale med kontaktlærer og de elever, der er på listerne. Dette gøres for at hjælpe KL med gennemførelse og implementering af resultaterne af RKV indenfor de lovmæssigt fastsatte to uger mhp. rigtig placering og udredning af yderligere støttebehov i forhold til gennemførelse af den individuelle uddannelsesplan

2. Begrænsning af fravær/frafald med henblik på øget gennemførelse af uddannelse – gennemførelsesvejledning og frafaldsbekæmpelse

Status:

Vi har p.t. for meget fravær med efterfølgende frafald på EUD-uddannelserne på Erhvervsskolen Nordsjælland.

Målsætning:

At vi i vejledningen medvirker til nedbringelse af frafald vha. narrativ og konstruktivistisk vejledning (herunder også coping-strategier) og systemisk vejledning.

Strategi:

Vejledningen tager initiativ til en indskærpet fraværsprocedure, som i højere grad problematiserer konsekvenserne ved elevens fravær – dette gøres bl.a. ved systemisk vejledning ved 30 timers fravær og individuel vejledning (narrativ og konstruktivistisk vejledning) ved 60 timers fravær.

Handleplan for håndtering af begrænsning af fravær og frafald:

Elevadministrationen registrerer nu fravær pr. uge, således at der indkaldes til gruppevejledning ved 30 timers fravær. Til gruppevejledning deltager ca. seks elever. Ved 60 timers fravær afholdes individuelle samtaler, hvor narrative og konstruktivistiske metoder bliver anvendt. Ved 90 timers fravær bliver eleven meldt ud men får tilbud om en sidste vejledningssamtale mhp. forlængelse, uddannelseskifte eller arbejde.

Der vil til enhver tid være mulighed for vejledning efter behov (Åben Vejledning).

Tilbage melding til kontaktlærer med indhold af aftaler med de enkelte elever.

3. Kompetenceudvikling og løbende opkvalificering af vejledningen – herunder internationalisering

Status:

³⁵ BEK om vejledning om gennemførelse af uddannelser på Undervisningsministeriets område § 2 stk. 2

Vi er to vejledere med den nye vejlederuddannelse og én socialformidler, som ønsker yderligere uddannelse.

Halvdelen af kontoret tager én gang årligt på vejlederkonference.

Vejledningsmæssigt har vi ingen internationale kontakter.

Målsætning:

At vejlederne løbende efteruddannes, så de til enhver tid er opkvalificeret – også internationalt set – i forhold til at kunne vejlede målgruppen i overensstemmelse med gældende lovgivning på området og samfundsudviklingen i øvrigt. Dette er et væsentligt element i at sikre professionalitet og kontinuitet i studievejledningsenheden.

Strategi:

En vejleder skal på uddannelse i 2008 og 2009.

Det tilstræbes, at alle deltager i den årlige vejlederkonference – både af hensyn til ensartet opkvalificering og networking med andre vejledere ved tekniske skoler.

Der skal afsættes tid til gennemlæsning og implementering (strategiudvikling, udarbejdelse af handleplaner og procedurer) af lovstof og andre relevante publikationer.

Det tilstræbes, at der i 2009 indsendes mindst én ansøgning om medvirken i et internationalt projekt eller en international studietur.

Der tilstræbes en netværksdannelse i vejledningsregi med sammenlignelige institutioner – fx HUMANICA.

4. Øget fokus på multikulturel vejledning

Status:

Andelen af indvandrere udgør ca. 20 % men fylder ikke 20 % i vejledningsindsatsen.

Målsætning:

Vejledningsenheden vil gerne yde kvalificeret vejledning til de af vores elever, der kommer med en anden kulturel baggrund, hvorfor kompetenceudvikling i multikulturel vejledning er nødvendig.

Strategi:

At vejledningsenheden bliver kompetenceudviklet via kurser i multikulturel vejledning.

Vejledningsenheden har som udgangspunkt valgt at tage afsæt i narrativ og konstruktivistisk vejledning herunder at arbejde med leverum.

Bilag 3

Udvikling af vejledningsstrategier på en social- og sundhedsskole

Udviklingsprojektet er udført i et samarbejde mellem SOSU-skolen Næstved ved studievejledere Lone Rasmussen og Lene Møller Madsen samt Lisbeth Højdal, VUE.

Udviklingsprojektet tog afsæt i den nye bekendtgørelse for gennemførelsesvejledning ved institutioner under Undervisningsministeriet. I lyset af den korte tid, der var til projektet, blev det valgt at sætte fokus på formålsbeskrivelserne i bekendtgørelsens § 1 stk. 2 og 3 og § 4 stk. 1. og de indsatsområder, der er beskrevet heri.

Udviklingsprojektet er inspireret af Peter Dahler-Larsens tilgang til evaluering i den såkaldte virkningsevaluering³⁶, der kan danne grundlag for at realitetsteste de forestillinger, man har om, hvordan og hvorfor en indsats virker. Afsættet for den måde at arbejde på er ifølge Dahler-Larsen, at man får belyst de teser, man har om et givent fænomen – at man beskriver sin programteori. Ved at beskrive skolens programteori på udvalgte områder, får man belyst de antagelser, man gør om sammenhængen mellem en given indsats og et forventet resultat, og opnår herved et godt grundlag for senere at kunne vurdere denne.

I denne indledende fase i arbejdet med at udvikle skolens vejledningsstrategi blev der med andre ord arbejdet på at belyse, hvilke antagelser/teser medarbejdere på skolen har om fænomener og problematikker, der knytter sig til arbejde med de formål, der er beskrevet i den ny vejledningsbekendtgørelse. I udviklingsprojektet er der, som nævnt, taget afsæt i de overordnede målsætninger beskrevet i bekendtgørelsen, samt i skolens generelle antagelser om dennes frafaldselever.

Udviklingsprojektet tog afsæt i en brainstorm blandt de deltagende vejledere om hvilke teser, der kunne knyttes til forståelse af, hvem de frafaldstruede elever er, og til de efterfølgende tre indsatsområder:

- 1) Elever, der har vanskeligt ved at træffe valg og mulige indikatorer på dette
- 2) Elever, der har problemer med at formulere mål, opstille et realistisk karrierespæktiv og gode studie- og arbejdsvaner, og hvad der karakteriserer disse
- 3) Hvordan skolen kan sikre sammenhæng og progression i vejledningsindsatsen

Denne indledende brainstorm havde til formål at identificere de grundlæggende antagelser, der p.t. påvirker skolens nuværende vejledningsindsats og dennes teser om de potentielle frafaldselever (programteori, der knytter sig til frafaldsproblematikker). Resultatet af denne brainstorm er for hvert indsatsområde beskrevet i skemaform som teser, der knytter sig til hvert tema (se eksempel i dette bilag under 3b – teser om, hvem der har problemer i forhold til at træffe valg).

På baggrund af arbejdet med at identificere skolens generelle og mere grundlæggende antagelser og beskrive disse i form af teser, arbejdedes der videre med yderligere at konkretisere, hvordan disse kan omsættes til mulige indsatser og handlinger. Vi fik hermed sat gang i en udviklingsproces, hvor skolen har fået sat fokus på de opgaver, som er formuleret i den nye bekendtgørelse. Dette kan både danne grundlag for udarbejdelse af en samlet vejledningsstrategi og for løsning af mere specifikke opgaver, som fx at udvikle metoder og strategier for hvordan skolen spotter elever med udvidet vejledningsbehov.

³⁶ Dahler-Larsen, Peter og Krogstrup, Hanne Kathrine: "Nye veje i evaluering"

I projektet blev der lagt vægt på, at den indledende brainstorm skulle kunne bruges til at opstille konkrete indikatorer på mulige vejledningsbehov og til potentielle vejledningsindsatser. Af de nedenstående skemaer kan man se hvilke konkretiseringer, der har fundet sted, og hvilke teser, der indgår i overvejelserne om mulige indsatser overfor elever, der kan have et udvidet behov for vejledning.

I forhold til det fremtidige vejledningstilbud vil der være flere andre områder, der skal tages fat på – fx hvordan skolens samarbejdsrelationer skal være og opgave- og rollefordelingen i mellem forskellige aktører – fx forældre, lærere, studievejledere og mentorer. Yderligere har projektgruppen diskuteret vigtigheden af at sikre sammenhæng med visionen for vejledningen og skolens overordnede vision.

Efterfølgende skemaer (der ikke er fyldestgørende) er eksempler på, hvordan der i projektet er arbejdet med at konkretisere teserne ved at beskrive de pågældende elevers karakteristika og de intentioner, SOSU-skolen har om, hvordan de vil forholde sig til de mål, der er beskrevet i bekendtgørelsen.

A) Karakteristika og intentioner, der knytter sig til de udvalgte dele af bekendtgørelsen

Ad 1) Teser og intentioner, der knytter sig til det at vælge (bekendtgørelsens § 1 stk. 2)

Formål: Vejledningen skal understøtte elevens/den studerendes evne til at træffe og til at gennemføre den uddannelse, som den enkelte vælger, således at en forståelse for sammenhængen mellem disse valg og det efterfølgende uddannelses- eller beskæftigelsesønske opnås.

Vores teser om de elever, som har problemer med at træffe valg, medfører at de bl.a. karakteriseres ved:

- usikre unge/voksne
- negative skoleoplevelser
- kulturbestemte valg
- økonomisk pres
- personlige problemer
- faglige problemer
- manglende selvindsigt
- manglende viden
- mange uddannelses- og evt. jobskift

Vi har intentioner om at arbejde med følgende for at støtte elever i at træffe begrundede valg:

- Realistisk karrierevejledning, så valget bliver informeret og velbegrundet
- Samarbejde med kontaktlærer og elev for at der udarbejdes en realistisk, opdateret uddannelsesplan
- Henvise til andre relevante samarbejdspartnere, som kan støtte eleven i at træffe begrundede valg, fx egen læge, psykolog
- Etablere mentorordning efter behov for at støtte eleven personligt, så vedkommende bliver støttet i at træffe begrundede valg
- Etablere gruppevejledning for at styrke synergieffekt og netværk imellem elever
- Styrke den enkelte elevs arbejde med personlige mål, narrativ vejledning og leverum, så de bliver realistiske og gennemskuelige for vedkommende
- Opmærksomhed på fravær og fraværsmønstre, som kan indikere et fejlvalg for eleven
- Specialpædagogisk støtte for at bistå elever til at gennemføre deres valg
- Tilbud om undervisning i eksamensnervøsitet/-angst

Ad 2) Teser og intentioner, der knytter sig at formulere mål og delmål (bekendtgørelsens § 4 stk. 1)

<p><i>Formål: Vejledningen skal bidrage til, at den enkelte bliver i stand til at formulere mål og delmål med deres uddannelse samt opnår et realistisk karrierespøktiv og gode studie- og arbejdsvaner.</i></p>
<p>Vores teser om de elever, som har problemer med at formulere mål, opnå et realistisk karrierespøktiv og gode studie- og arbejdsvaner, gør, at de bl.a. karakteriseres ved:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Dårlige skoleoplevelser • Ikke så bogligt funderede • Har læse-/skriveproblemer • Usikre på sig selv • Svært ved at se sammenhængen imellem teori og praktik • Svært ved at se kontinuitet i uddannelsesniveauerne • Gider ikke • Har svært ved at overskue det pga. fritidsarbejde/andre interesser
<p>Vi har intentioner om at arbejde med følgende for at støtte elever i at formulere mål, opnå et realistisk karrierespøktiv og opnå gode studievaner:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Arbejde med selvværd • Samarbejde med kontaktlærer • Bruge Åbent Læringscenter • Øget fokus på mål og delmål ved omforløb • Relevant SP-støtte • Tilbud om undervisning i studieteknik • Realistisk information om videreuddannelsesmuligheder i samarbejde med Studievalg • Tilbud om gruppesamtaler/individuelle samtaler • Fokus på "det gode samarbejde" imellem skole/praktik • Information til praktikken om uddannelserne og ungdomskulturen • Forberede elever til praktik i samarbejde med kontaktlærerne • Arbejde på at skabe sammenhæng imellem uddannelsesstrinene i samarbejde med ledelse og undervisere

Ad 3) Teser og intentioner, der knytter sig til det at skabe sammenhæng og progression (bekendtgørelsens § 1 stk. 3)

<p><i>Formål: Vejledningen skal gives således, at der for den enkelte sikres sammenhæng og progression i vejledningsindsatsen.</i></p>
<p>Vores teser om manglende sammenhæng og progression knytter sig bl.a. til elever med følgende karakteristika:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kender ikke deres uddannelsesplan • Oplever, at der siges noget forskelligt • Har skiftet skole mange gange • Oplever ikke sammenhæng imellem grundskole og ungdomsuddannelse • Vi anvender forskellige modeller til en uddannelsesplan • Fagligt svage elever

- Længe siden, de har gået i skole sidst (forlod grundskolen for mere end fem år siden)
- Oplever ikke uddannelse som den væsentligste udfordring i deres liv

I forhold til det videre arbejde med skemaerne og til udvikling/igangsættelse af konkrete vejledningsinitiativer er det projektgruppens plan at arbejde videre med de andre mål og formål, som er beskrevet i bekendtgørelsen. Skemaerne skal dels medvirke til at skabe synlighed om de grundlæggende antagelser, der er, om problematikker, der knytter sig til vejledningsområdet, og dels kunne bruges til at udvikle en samlet vejledningsstrategi for skolen.

I det efterfølgende gives der et eksempel på, hvordan man kan arbejde med at synliggøre dominerende teser (programteori) og supplere dette med beskrivelser af hvilke indsatser, man mener, der skal sættes i værk i forhold til de problematikker, man har belyst. Hensigten er at skabe sammenhæng mellem den måde, hvorpå man forstår en given problematik, og de konkrete initiativer, man iværksætter.

3 b) Teser om, hvem der har problemer i forhold til at træffe valg

Det nedenstående skema er et eksempel på det resultat, der er fremkommet gennem vores indledende brainstorm om, hvilke teser skolens medarbejdere har om hvilke elever, der kan have vanskeligt ved at træffe valg. Skemaet er opdelt i forhold til en række opmærksomhedspunkter og de stikord, vi har noteret ned, om hvordan vi ser fænomenet, hvad der karakteriserer dem, vi mener at kunne spotte (elevernes synlige adfærd), og de vejledningsbehov, vi mener at kunne udlede af dette. Endelig har vi, i venstre kolonne, noteret mulige handlingsalternativer på baggrund af disse teser.

Eksempler på opmærksomhedspunkter i vejledningen og i samarbejdet med kontaktlærere og mentorer:

Hvem har problemer i forhold til at træffe valg?

Hvordan ser vi det	Elevernes adfærd	Vejledningsbehov	Vejledningshandlinger
<i>Usikre unge/voksne</i>	Stille/passive i undervisningen	Faste rammer Sociale aktiviteter	Samarbejde med kontaktlærer Etablere mentorordning
<i>Dårlige skoleoplevelser</i>	Manglende initiativ/uengageret Fravær Negativ adfærd	Arbejde med selvidentitet/selvopfattelse Arbejde med mål (personlige og i relation til uddannelse)	Gruppevejledning Narrativ vejledning
<i>Kulturbestemte valg (familie)</i>	Manglende aflevering Ikke socialt integreret Problemer i praktikken	Selvværd: Arbejde med selvopfattelse, værdier og egne kompetencer	Arbejde med mål SPS-screening
<i>Økonomisk pres (fx jobcenter/privat situation/arbejde ved siden af)</i>	Ulovligt fravær		Arbejde med leverum
<i>Manglende overblik over egne muligheder</i>	Kontaktsøgende, opførende eller bekymrede Ryger ud i konflikter	Fraværsmønstre/observation og registrering	Opmærksomhed på fravær og fraværsmønstre Vejlede i forhold til

<p><i>og begrænsninger</i></p> <p><i>Psykisk/fysisk sårbarhed/Anderledes personligheder</i></p> <p><i>Fagligt svage</i></p> <p><i>Manglende selvindsigt</i> <i>Manglende viden om muligheder</i></p> <p><i>Mange påbegyndte eller afbrudte uddannelser/jobs</i></p>	<p>Rastløse/Skiftende humør Meget fravær</p> <p>Lave karakterer</p> <p>Adfærd og handling stemmer ikke overens</p> <p>Flagrende</p> <p>Eksamensnervøsitet</p>	<p>Information om muligheder/konsekvenser</p> <p>Skabe overblik over eget leverum og muligheder</p> <p>Støtte i gennemførelse af uddannelsen</p> <p>Afklaring af støttebehov Afklaring af personlige mål</p> <p>Vejledning om arbejde med eksamensnervøsitet</p>	<p>voksenelevløn</p> <p>Henvise til relevante samarbejdspartnere</p> <p>Samarbejde med psykolog</p> <p>Henvise til egen læge</p> <p>Realistisk karrierevejledning Mål Arbejde med ressourcer</p> <p>Tilbud i forhold til eksamensnervøsitet/angst</p> <p>Afdækning af årsager til frafald</p>
---	---	--	---

Der vil i praksis være stort sammenfald mellem elever med forskellige behov og de mulige vejledningsindsatser, der kan iværksættes. Derfor vil det ikke være muligt at identificere en specifik og generel indsats, ligesom mange forskellige indsatser vil kunne egne sig til at imødekomme forskellige problematikker. Skemaet er derfor kun tænkt som en skabelon til refleksion over, hvad vi mener at kunne observere, og hvordan disse observationer kan omsættes til praksis.